Dehqon elkasiga dunyo tayanar

ҚИШЛОҚ ҲАЁТИ

Ўзбекистон Республикаси ижтимоий-иқтисодий газетаси

1974 йил 1 январдан чиқа бошлаган

1999 йил 30 март. СЕШАНБА, № 20 (5.976). Сотувда эркин нархда

ВИЛОЯТ КЕНГАШИ СЕССИЯСИ

Урганчда халқ депутатлари Хоразм вилояти Кенгашининг навбатдан ташқари сессияси бўлиб ўтди. Унда вилоятдан сайланган Олий Мажлис депутатлари, республика вазирлик, қўмита, концерн, компания, идора ва ташкилотлари раҳбарлари иштирок этди. Сессияда Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов нутқ сўзлади.

Давлатимиз раҳбари ўз нутқида Хоразм вилояти республикамиз ижтимоий-сиёсий, иқтисодий, маданий-маърифий ҳаётида алоҳида ўрин тутишини таъкидлади. Мамлакатимиз мустақиллигини мустаҳкамлашда, унинг буюк келажагини бунёд этишда хоразмлик меҳнаткашлар ўзига хос ҳисса қўшиб келмоқдалар.

Кейинги йилларда вилоятда кўплаб ижтимоий-иқтисодий объектлар, йирик корхоналар ишга тушди, талайгина хайрли ишлар амалга оширилди. Бироқ охирги вақтда вилоятда кадрларни танлашда таниш-билишчилик, хизмат вазифасини суистеъмол қилиш, ўзибўларчилик, бюджет маблағларини ғайриқонуний сарфлаш ҳоллари содир бўлди. Баъзи раҳбарлар ўз масъулиятини тўлиқ англамагани, замон талаблари асосида иш юритмаётгани боис корхоналарнинг дебитор-кредитор қарзлари кўпайди.

Президент Ислом Каримов қайд этганидек, мамлакатимизда амалга оширилаётган иқтисодий ислоҳотлар жараёни вилоятда суст бормоқда. Тадбиркорликни ривожлантириш, маданий-маърифий, тиббий муассасалар учун малакали мутахассислар тайёрлаш, аҳолини тоза ичимлик суви билан таъминлаш, янги иш ўринлари ташкил этиш борасида ҳали муаммолар мавжуд.

Давлатимиз раҳбари вилоятда юзага келган камчиликларни бартараф этиш учун бошқарув идораларига ёшларни кенг жалб этиш, жамоатчилик назоратини кучайтириш, барча соҳаларда мулк масаласини ҳал этиш, оммавий ахборот воситаларининг таъсирчанлигини кучайтириш лозимлигини таъкидлади.

Сессияда сўзга чиққан Боғот тумани ҳокими Ш.Хожиниёзова, меҳнат фахрийси Б.Давлатов, «Маънавият ва маърифат» маркази вилоят бўлими раҳбари Г.Ибодуллаева ва бошқалар Хоразм аҳли Йўлбошчимиз нутқида кўтарилган масалаларни ҳал этиш учун барча имкониятлар ишга солинишини айтдилар. Хоразм юртига, унинг меҳнаткаш халқига берилган юксак баҳо учун Президентимизга миннатдорлик билдирдилар.

Сессияда ташкилий масала кўриб чиқилди. И.Юсупов бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан вилоят ҳокими вазифасидан озод этилди.

Президент Ислом Каримов тавсиясига биноан депутатлар Ўзбекистон қишлоқ ва сув хўжалиги вазири вазифасида ишлаб келган Ислом Бобожоновни Хоразм вилояти ҳокими этиб тасдиқладилар.

Сессияда Президентнинг Давлат маслаҳатчиси Т.Алимов, Бош вазир ўринбосарлари Б.Ҳамидов, Б.Олимжонов, М.Усмонов иштирок этди.

Беҳзод УСМОН,
Темур ШАМАКОВ,
ЎзА мухбирлари.

Суратларда: сессия пайти.
Абдувоҳид ТЎРАЕВ (ЎзА) олган суратлар.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
ФАРМОНИ

И.О.БОБОЖОНОВНИ ХОРАЗМ ВИЛОЯТИНИНГ ҲОКИМИ ЭТИБ ТАЙИНЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ислом Олимович Бобожонов Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 93/12-банди/ ва 102-моддаларига мувофиқ Хоразм вилоятининг ҳокими этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси
Президенти И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри, 1999 йил 26 март

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
ФАРМОНИ

И.ЮСУПОВНИ ХОРАЗМ ВИЛОЯТИНИНГ ҲОКИМИ ЛАВОЗИМИДАН ОЗОД ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Искандар Юсупов Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг 93/12-банди/ ва 102-моддаларига мувофиқ бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан Хоразм вилоятининг ҳокими лавозимидан озод қилинсин.

Ўзбекистон Республикаси
Президенти И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри, 1999 йил 26 март

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
ФАРМОНИ

И.О.БОБОЖОНОВНИ ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ҚИШЛОҚ ВА СУВ ХЎЖАЛИГИ ВАЗИРИ ЛАВОЗИМИДАН ОЗОД ҚИЛИШ ТЎҒРИСИДА

Ислом Олимович Бобожонов бошқа ишга ўтганлиги муносабати билан Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазири лавозимидан озод қилинсин.

Ўзбекистон Республикаси
Президенти И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри, 1999 йил 26 март

Ислом Каримов:

МИЛЛАТ ҚУДРАТИ – ҲАМЖИҲАТЛИКДА

Мамлакатимизда амалга оширилаётган иқтисодий-ижтимоий ислоҳотларни чуқурлаштириш, унинг иқтисодий салоҳиятини ривожлантириш, жамият ҳаётида адолат устуворлигига эришиш, мустақиллигимизни мустаҳкамлашга хизмат қилиш, доимо огоҳ ва ҳушёр бўлиш ўзини шу азиз Ватан фарзанди деб биладиган ҳар бир фуқаронинг муқаддас бурчидир. Йўлбошчимиз Ислом Каримовнинг халқ депутатлари Хоразм вилояти Кенгашининг навбатдан ташқари сессиясида сўзлаган нутқида ана шу муҳим, айтиш мумкинки, ҳаётий масалаларга алоҳида эътибор қаратилди.

Хоразм воҳаси ўзининг қадимий тарихи, ноёб маданияти, нафис санъати, юксак маърифати, доно фалсафаси ва инсонпарварлиги билан маълум ва машҳурдир, деди Президент.

Хоразм вилояти заминида камол топган алломалар, фозилу фузалолар, мутафаккиру маърифатпарварлар Ўзбекистонимиз шон-шуҳратини бутун дунёга таратган. Буюк аждодларимиз ал-Беруний, ал-Хоразмий ва бошқа ўнлаб улуғ инсонларнинг номлари бутун дунё халқлари учун мўътабар ва муқаддасдир.

Хоразм воҳасининг тарихий-маданий мероси бевосита Хива шаҳри тарихи билан боғлиқдир. Бу гўзал шаҳримизнинг 2500 йиллик тўйи халқаро миқёсда кенг нишонлангани бу ўлка шуҳратини яна бир бор оламга тараннум этди, десак асло муболаға бўлмас.

Биз бугунги кунда ана шундай улуғ аждодларимиз, мамлакатимиз ва миллатимиз ифтихори бўлган ноёб қадриятларимиз билан ҳақли равишда фахрланамиз. Буюк аждодларимизнинг пок руҳи ва ўгитлари ўтиш даври оғирлигини енгишда барчамизга таянч ва мадад бермоқда.

Бугунги кунда юртимиз мустақиллигини мустаҳкамлашда, унинг ёруғ келажагини яратишда, олдимизда турган муҳим вазифаларни амалга оширишда Хоразм вилоятининг меҳнаткаш, бағрикенг, фидойи халқи ҳам ўзининг муносиб ҳиссасини қўшиб келмоқда.

Давлатимиз раҳбари вилоят меҳнаткашларига чуқур ҳурматини изҳор этар экан, олдин ҳам кўп бор билдирган фикримни-ишончимни яна бир марта такроран айтмоқчиман: азал-азалдан мана шундай ўта мураккаб табиат шароитида ўз анъаналари ва маданиятига суянган хоразмлик миришкорлар деҳқончилик ва бунёдкорлик соҳаларида узоқ ва яқин орада ўзларига муносиб обрўларини сақлаб келмоқдалар, дея таъкидлади.

Вилоятда кейинги уч йилда ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми 14 фоиз ортди. Иқтисодий жиҳатдан бюджет кўрсаткичларини йил сайин ошириб бажариш таъминланмоқда. Пул эмиссияси ҳажми 21 фоиз пасайган.

Капитал маблағларни ўзлаштириш режага нисбатан икки марта ортди. Ишлаб чиқариш қудратини кенгайтириш соҳасида кўплаб ижтимоий, маданий объектлар, иншоотлар фойдаланишга топширилди. Лекин вилоятни иқтисодий-ижтимоий ривожлантиришни таъминлаш борасида муаммолар ҳам йўқ эмас.

Бугунги йиғилишимиздан мақсад, деди Президент, иқтисодиётимизда, умуман, ҳаётимизда эришилган ютуқлар ҳақида сўз юритиш эмас, асосан вилоятдаги ижтимоий-иқтисодий вазиятни, йўл қўйилган камчиликларни атрофлича таҳлил қилиш ва уларни бартараф этиш, саноат, қишлоқ хўжалиги ва бошқа тармоқларда мавжуд бўлган имкониятлардан тўлиқ фойдаланиш, шу азиз юртда яшаётган халқнинг оғирини енгил қилиш масалаларини муҳокама этишдан иборатдир.

Шуни афсусланиб қайд этмоқчиманки, охирги вақтда бошқа вилоятларга ўхшаб Хоразм воҳасида ҳам баъзи раҳбарларнинг фаолиятида ўз шахсий манфаатини хизмат бурчидан устун қўйиш, кадрларни танлашда қариндош-уруғчилик, ошна-оғайнигарчиликка йўл қўйилмоқда, ҳал қилиниши лозим бўлган муаммоларга масъулиятсизларча ёндошиш, ўзибўларчилик каби ҳолатлар содир бўлмоқда.

Бу эса ўз навбатида халқ хўжалигининг барча соҳаларига, саноат, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқаришни кўпайтириш, сифатини яхшилашга салбий таъсир кўрсатмоқда.

Бир неча йил илгари вилоятда салмоқли корхоналардан ҳисобланган «Хоразм ипаги», «Қурилиш материаллари» каби акционерлик жамиятларида мавжуд ишлаб чиқариш қувватларининг 10-20 фоизидан фойдаланилмоқда, холос. Баъзи корхоналар эса умуман тўхтаб қолган. Вилоятдаги 25 та корхонада 1997 йилга нисбатан 500 миллион сўмликка яқин саноат маҳсулотлари кам ишлаб чиқарилган.

Ташкилот ва корхоналарнинг дебиторлик қарзлари 1999 йилнинг 1 январ ҳолатига кўра 9,5 миллиард сўм бўлиб, ўтган йилга нисбатан 3 маротаба ошган.

Кредиторлик қарзлари эса 10,8 миллиард сўмни ташкил қилиб, шундан 2,0 миллиард сўми муддати ўтган қарзлардир. 1999 йилнинг 1 январ ҳолатига кўра омборларда туриб қолган маҳсулот қиймати 4,0 миллиард сўмни ташкил қилган. Шу даврда солиқлар бўйича тўланмаган маблағ бир миллиард сўмдан ошиб кетган.

Юзага келган бундай аҳвол бюджет муассасалари ходимларига иш ҳақининг кечиктириб берилишига ва одамларнинг норозилигига олиб келмоқда. Ана шундай вазиятда ҳам бюджет маблағларини мақсадсиз ишлатиш ҳолларига йўл қўйилмоқда.

Мамлакатимиз қишлоқ хўжалигида ислоҳотларни амалга ошириш учун зарур ҳуқуқий база яратилган бўлишига қарамасдан, вилоятда бу борадаги ислоҳотлар жуда суст бормоқда. Мулкдорлар синфини шакллантириш, пай асосидаги янги ширкатларни ташкил этишга етарли эътибор йўқ.

Деҳқонни ҳақиқий мулк эгасига айлантириш, ҳар бир жамоа аъзосининг ҳуқуқ ва мажбуриятларини юридик жиҳатдан мустаҳкамлаб, хўжалик ерларини уларга ижарага бериш, деҳқон ва фермерларнинг билимини, ҳуқуқ ва мажбуриятларини тушунтириш ишлари ҳам қониқарсиз ташкил қилинган.

Дарҳақиқат, Юртбошимиз таъкидлаганидек, ҳокимларда ва бошқа мутасадди раҳбарларда тадбиркорлик, изланувчанлик етишмаслиги, иш тўғри ташкил этилмагани сабабли ўтган йили вилоятда пахта етиштириш режаси барбод бўлди. Айниқса бу соҳада йўл қўйилаётган кўзбўямачилик, сохтакорлик, қўшиб ёзиш каби эски иллатларга асло тоқат қилиб бўлмайди.

Кейинги пайтларда вилоятда ана шундай кўзбўямачилик, қўшиб ёзиш, қандай йўл билан бўлмасин режани бажариш, шон-шуҳрат қозониш, эришилган ютуқларни кўз-кўз қилишдек салбий ҳолатлар пайдо бўлмоқда. Пала-партиш иш юритиш, ортиқча харажатлар қилиш натижасида хўжаликларда етиштирилган маҳсулотларнинг таннархи ошиб кетмоқда.

1998 йилни мавжуд 128 хўжаликнинг 70 фоизи 2,0 миллиард сўм зарар билан якунлагани ҳам бу фикримизни тасдиқлайди.

Вилоят молия ва банк тизими фаолияти таҳлил қилинганда, бу соҳада ҳам тартибсизлик, қонунбузарлик ҳолатлари авж олиб бораётгани яққол кўзга ташланади.

Ўтган йил мобайнида Молия вазирлигининг вилоят Назорат-тафтиш бошқармаси томонидан 350 та бюджет ташкилотларида текшириш ўтказилди. Бу ташкилотларнинг ярмидан кўпида 16 миллион сўм маблағ ғайриқонуний равишда сарф қилингани аниқланиб, 84 нафар моддий жавобгар шахс устидан тафтиш ҳужжатлари тузилди ва маъмурий органларга топширилди.

Бюджет маблағларини сарфлашда соғлиқни сақлаш, аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш, қишлоқ инфраструктурасини ривожлантириш каби устувор йўналишларни биринчи навбатда таъминлаш ўрнига маблағлар бошқа соҳаларга ишлатиб юборилган.

Вилоят ҳокимининг фармойиши билан вилоят ички ишлар бошқармасига, вилоят ҳокимлиги котибият мудирига ва бошқа бир қатор ташкилотларга бюджет ҳисобидан 21 миллион сўмлик 15 дона енгил автомашина олиб берилган. Янгибозор туманида эса ҳокимлик биноси таъмири учун кўзда тутилганидан 5 марта кўп маблағ сарфланган.

Хонқа тумани ҳокимлиги ихтиёрида 7 та турли русумдаги автомашина бўлишига қарамасдан, туман ҳокими (К.Ортиқов) салкам тўрт миллион сўм бюджет маблағи ҳисобига чет элда ишлаб чиқарилган «жип» русумли хизмат автомашинаси сотиб олган. Бу қанақа бойвaччалик?

Вилоятда нодавлат мулк шаклига мансуб ташкилотларни, кичик ва ўрта бизнес соҳаларини ривожлантиришга эътиборсизлик билан ёндашиш оқибатида охирги икки йил давомида мингдан ортиқ ана шундай корхоналарнинг фаолияти тўхтаб қолган. Қолганларининг ҳам ҳозирги пайтда фақат 58 фоизи фаолият кўрсатмоқда.

(Давоми 2-бетда)

МАКРОИҚТИСОДИЙ БАРҚАРОРЛИК ВА САНАЦИЯ

Иқтисодиётни барқарорлаштириш — бозорни шакллантириш йўлидаги қонуниятли ва муқаррар жараён. У энг аввало танглик ҳодисаларга барҳам беришга қаратилган. Барқарорлаштирувчи чора-тадбирларнинг самарадорлиги биз иқтисодий танглик ва барқарорлик тушунчасига қандай маъно беришимизга, уларни қандай идрок қилишимизга, қайси мезонларга кўра баҳолашимизга кўп жиҳатдан боғлиқдир.

Ислом КАРИМОВ.

Макроиқтисодий барқарорлик — бу иқтисодиётдаги танглик ва инқироз ҳолатларини бартараф этиб, унинг ҳам миқдор, ҳам сифат жиҳатидан ўсиши учун қулай шарт-шароит яратиш демакдир. Маълумки, ишлаб чиқариш ҳажмининг ошиши, пул қадрсизланишининг пасайиши, давлатнинг тўлов балансида ижобий сальдога эришиш ва иқтисодиётнинг устивор тармоқларида ишлаб чиқаришнинг юксалиб бориши, аҳолини ижтимоий ҳимоялаш масалаларининг ҳал этиб борилиши макроиқтисодий барқарорликнинг асосий белгилари ҳисобланади.

1998 йилда Республика бўйича ялпи ички маҳсулот — 4,4 фоизга, саноат маҳсулотларини ишлаб чиқариш ҳажми эса — 5,8 фоизга, хорижий инвестициялар ўзлаштириш 1,3 млрд. АҚШ доллари миқдорида ёки 1997 йилга нисбатан 22,6 фоизга кўпайди.

Қишлоқ хўжалигида ялпи ички маҳсулот — 4,8 фоизга ошди, пахтачилик учун йил мураккаб келишига қарамасдан — 3,6 млн. тонна «оқ олтин» етиштирилди, 3,5 млн. тонна буғдой ёки 1997 йилга нисбатан 15,4 фоиз кўп ҳосил олинди. Кўриниб турибдики, иқтисодиётимизнинг устивор йўналишларидан бири бўлган қишлоқ хўжалигида ҳам ислоҳотларни чуқурлаштириш жадал суръатлар билан амалга оширилмоқда.

Иқтисодиётимизнинг деярли барча етакчи тармоқларида иқтисодий ўсишга эришилди. Айтиш мумкинки, 1998 йил иқтисодий барқарорликни мустаҳкамлаш йили бўлди.

Иқтисодиётимизда макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш ва мустаҳкамлашга биз монетар сиёсатни қўллаш, яъни пул массасини кўпайтириб, талабни кескин камайтириш ва чеклаш орқали эмас, балки ишлаб чиқаришни ривожлантириш ва тадбиркорликка кенг йўл бериш туфайли эришмоқдамиз. Масалан 1998 йилда иқтисодиётимизга жалб этилган жами хорижий инвестициялар ҳажмининг 60 фоиздан кўпроғи ишлаб чиқаришга жалб этилганлиги гапимиз исботидир.

Лекин эришилган ютуқлар билан бир қаторда, кўплаб саноат ва қишлоқ хўжалиги корхоналарининг иқтисодий самарадорлиги муаммоси сақланиб қолмоқда. Агар қишлоқ хўжалиги корхоналари хусусида тўхталадиган бўлсак, олинган дастлабки маълумотларга кўра, 1998 йилни 626 хўжалик зарар билан якунлади.

Бир қатор иқтисодий ночор қишлоқ хўжалик корхоналарининг тўлов қобилиятини тиклаш ва самарадорлигини ошириш, макроиқтисодий барқарорлигини таъминлашда санация тадбирининг ижобий натижа бераётгани кўпчиликка маълум.

Хўш, санация нима ва унинг иқтисодий исолоҳотлар тузилмасида ўрни қандай?

Санация — бу иқтисодий ночор корхоналарнинг тўлов қобилиятини тиклаш ва молиявий соғломлаштиришга йўналтирилган тадбирлар мажмуидир. Маълумки, 1998 йилда кейинги уч йилни зарар билан якунлаган иқтисодий ночор 104 қишлоқ хўжалик корхонаси санация қилинган эди. Мана, орадан бир йил ўтди, қандай иқтисодий натижаларга эришдик ва қандай муаммоларга дуч келдик?

Ўз вақтида ўтказилган агротехник ва ташкилий тадбирлар натижасида бошоқли дон етиштиришда 104 хўжаликдан 87 таси 323 млн. сўм фойда олди ёки 1997 йилга нисбатан 25,4 минг тонна кўп дон етиштиришга эришилди. Шоли етиштириш эса 1,9 марта, уни давлатга сотиш эса 2,7 мартага ошди.

Масалан, Самарқанд вилояти Пайариқ туманидаги «Чўрош» жамоа хўжалиги 1997 йилни 44,2 млн. сўм, Хоразм вилояти Хазорасп туманидаги «Дўстлик» жамоа хўжалиги 40,4 млн. сўм зарар билан якунлаган бўлса, 1998 йил якуни бўйича «Чўрош» 2,4 млн. сўм, «Дўстлик» жамоа хўжалиги эса 2,33 млн. сўм фойда билан якунлади.

Санация қилинган 104 хўжалик 1997 йилни 3867,6 млн. сўм зарар билан якунлаган бўлса, 1998 йилни эса 83 хўжалик 450 млн. сўмга яқин фойда билан якунлади. Санациялашнинг биринчи йилида 83 хўжалик тўлов қобилиятини тиклаб, қаддини тутиб олди. 21 хўжалик объектив ва субъектив сабабларга кўра йилни зарар билан якунлади ва белгиланган кўрсаткичлар уддаланмади.

Савол туғилади, сурункали зарар билан ишлаган хўжаликлар нималар эвазига ижобий ўзгаришларга эришдилар?

Аввало, 1998 йилда санация қилинган 104 хўжаликнинг 1266 млн. сўмлик бюджет олдидаги кредиторлик қарзлари тўлов муддати икки йилга кечиктирилди ва пенсия, ижтимоий суғурта, бандлик ва йўл жамғармаларининг пеня қўшилмаган ҳолдаги 928,3 млн. сўмлик қарзларини тўлаш 2000 йилгача узайтирилди.

«Ўзкимёсаноат», «Ўздавнефтмаҳсулот», «Ўзқишлоқхўжаликтаъминоттузатиш», «Ўзқишлоқхўжаликмаш-холдинг», «Ўзавтотранс», «Энергетика ва электрлаштириш» вазирлигининг санацияга тушган 104 хўжаликдаги 4772,5 млн. сўмлик кредиторлик қарзлари Молия вазирлигининг имтиёзли кредитига қайта расмийлаштирилди.

Хўжаликларда қуйидаги ишлар амалга оширилди:

— қишлоқ хўжалик корхоналарини санация қилиш масалалари бўйича Ҳукумат комиссиясининг ёрдами билан 104 хўжаликда бошқарувнинг янги тизими — ташқи бошқарув жорий қилинди, ҳар бир хўжаликка вазирлик ва идоралардан масъул ходимлар бириктирилди;

хўжаликларга хизмат кўрсатувчи банкларда махсус ҳисоб рақамлари очилди;

— 1998 йилги дон, пахта ҳосили ва қайта экиш учун «Ўзагросуғурта» билан суғурталаш бўйича шартномалар, контрактация ва ички хўжалик шартномалари тўлиқ тузилди;

— барча санация хўжаликларида хўжаликлар ичидаги ва хўжаликлараро коллектор-дренажлар ўз вақтида тозаланди;

(Давоми 2-бетда)

ШУ КУННИНГ ҚАЙНОҚ НАФАСИ

БУХОРО

Баҳор шукуҳи Қоракўл туманидаги Ёдгор Сафаров номли жамоа хўжалиги миришкорларига ҳам ўзгача файз олиб келди. Ҳар бир дақиқани ғанимат билган хўжалик деҳқонлари экиш ишларини бошлаб юборишган. Далалар оби-тобига келтирилиб, ерга барака уруғи қадалмоқда.

Андижонликлар тажрибаси асосида плёнка остида чигит қадашнинг ҳадисини олган миришкорлар жорий хўжалик йилида ҳам шу усулда 200 гектар майдонда деҳқончилик қилишга бел боғлашган. Айни пайтда хўжаликдаги бошқа юмушларга ҳам жадал киришилган.

ҚАШҚАДАРЁ

Қўриқ Баҳористон туманидаги «Ўзбекистон» жамоа хўжалиги чорвадорлари қўзилатиш мавсумини муваффақиятли ўтказишаяпти. Улар ўтган йили тармоққа илғор тажрибаларни қўллаб кам бўлмадилар. Ҳар юз бош совлиқдан 108 тадан соғлом қўзи олишга эришилганди.

Мавсум давом этаётган шу кунларда чорвачиликдан хўжалик иқтисоди анча-мунча ўнгланиши кўзга ташланиб қолди. Бунинг боиси, қўзилатиш мавсумининг беталофат ўтаётганлиги ҳамда пухта тараддуд кўрилганликдандир. Дастлабки ҳисобларга кўра тармоқдан тўрт миллион сўм даромад олиш режалаштирилган. Энг муҳими, чорвадорларнинг кайфияти чоғ, уларга барча шарт-шароит яратилган.

СУРХОНДАРЁ

Иқтисод қанчалик бақувват бўлса, ишчилар манфаатдорлигининг ошиши, турмуш тарзининг яхшиланиши турган гап. «Ҳазарбоғ» жамоа хўжалиги Сурхондарё вилоятидаги ана шундай жамоалардан. Ўтган йили миришкорлар гектаридан 44 центнердан хирмон кўтариб кам бўлмадилар. Ҳисобот қилинганда миришкорлар бир сўмига 2 сўм 50 тийиндан қўшимча даромад кўришди.

Манфаатдорликнинг йўлга қўйилганлиги хўжалик йилида тадбиркорликни кенгроқ қўллашга имкон бермоқда. Айни паллада далаларга чигит экишга қизғин тайёргарлик кўрилаяпти.

(Боши 1-бетда)

Вилоятдаги давлат мулкига эга бўлган 175 та ҳиссадорлик жамиятларининг 45 таси бирор сўмлик ҳам акция сотмаган. Айрим туманларда «кимошди» савдолари ташкил этиш қониқарсиз аҳволда. Хонқа, Ҳазорасп, Урганч, Шовот, Янгиариқ туманларида ўтган йили бирон марта ҳам «кимошди» савдолари ўтказилмаган.

Соғлиқни сақлаш, маориф соҳаларидаги вазият ҳам ачинарли аҳволда. Мактабларнинг 96 таси мослаштирилган биноларда жойлашган, 13 та мактаб биноси авария ҳолатида. Мактабларда турли фанлар бўйича 600 дан ортиқ ўқитувчи етишмайди. 200 та мактаб тоза ичимлик суви билан таъминланмаган, 112 тасида спорт заллари, 310 тасида эса компьютер синфлари йўқ.

Бундай аҳволда Кадрлар тайёрлаш бўйича миллий дастур вилоятда қандай қилиб амалга оширилади?

Мен бир ҳақиқатни ҳар доим таъкидлайман: бизнинг келажагимиз, энг катта ишончимиз, мадад-таянчимиз - бу ўсиб келаётган ёш авлоддир. Мен ўз тақдиримни ҳам, мамлакатимиз ва мустақиллигимиз тақдири ва келажагини ҳам ана шу ёшлар қиёфасида, уларнинг пок қалби, эркин тафаккури, мустаҳкам иродаси ва дунёқарашида кўраман, деб қайта-қайта айтганман.

Наҳотки вилоят раҳбарлари ана шу сўзлар маъносини англамасалар, деди Ислом Каримов. Қани уларда ёшлар тарбиясига эътибор? Эртанги кунни, келажакни кимларнинг қўлига топширасизлар? Қани, айтингларчи, нимани ўйлаяпсизлар ўзи?

Вилоятнинг Урганч, Янгибозор, Қўшкўпир туманларидаги баъзи қишлоқ врачлик амбулаторияларида бирорта ҳам малакали врач ишламайди. Тиббий муассасаларни зарур дори-дармонлар билан таъминлаш ҳам ёмон аҳволда. Болалар орасидаги тиббий профилактика ишларининг аҳволи қониқарсиз ҳолатда.

Аҳолининг 35 фоизи, жумладан, қишлоқ аҳолисининг 40 фоизи тоза ичимлик суви билан таъминланмагани бу соҳада олиб борилаётган ишларнинг қониқарсиз ташкил этилганидан далолат беради. Ҳар бир туман, ташкилот, хўжалик рахбарлари ҳанузгача бу соҳаларда қуруқ ваъдалардан нарига ўтмаяптилар.

Аҳолини иш билан таъминлаш, қўшимча ишчи ўринлари очиш масалалари ҳам эътибордан четда қолмоқда. Вилоят аҳолиси йилига 24 минг кишига кўпайиб бораётганини эътиборга олсак, яқин кунларда ишсизлик вилоятда энг катта масалалардан бирига айланиши мумкин.

Аҳолининг барча қатламларида мафкуравий, маданий-маърифий, тарбиявий ишларни изчил равишда олиб бориш - бу замон талабидир.

Мен яна бир бор такрорлайман: **мафкура ҳар қандай жамият-ҳаётида зарур,** дея таъкидлади давлатимиз раҳбари, **чунки-мафкура бўлмаса одам, жамият, давлат йўлини йўқотиши муқаррар.**

— Қаердаки мафкуравий бўшлиқ вужудга келса, ўша ерда бегона мафкура ҳукмронлик қилиши ҳам табиий.

Энг даҳшатли нарса - бу фикр қарамлиги, тафаккур қуллигидир. Агар оддий қилиб айтадиган бўлсак, халқимизнинг «Ёғочнинг бўшини қурт ейди», деган бир мақолини эслайлик. Худди шу каби маънавияти қашшоқ, ўзининг мустақил дунёқарашига, фикрига эга бўлмаган одамга ҳар қандай маккор ўз таъсирини ўтказа олади. **Биз, ота-оналар, жамоатчилик бўлмаган жойларда бегона, хасад ва ёвуз кўз билан қаровчи кучлар пайдо бўлиши муқаррар.**

Бу сўзларнинг исботи ўтган йили Наманганда бўлиб ўтган, шу йилнинг 16 февралида Тошкентда содир бўлган мудҳиш воқеаларда яққол кўринади.

Ёшлар - бамисоли навниҳол, агар уларни тўғри ўстириб, парваришлаб вояга етказмасак, иймонсиз, ватанфуруш, ғаламис кимсалар уларни йўлдан оздиради. Бу кимсаларнинг кимлигини, уларнинг ғаразли мақсадларини ёшларга, бутун халқимизга тушунтириш раҳбарларнинг, фаолларнинг, кенг жамоатчиликнинг, қолаверса, ўзини мустақил Ўзбекистон фуқароси, деб ҳисоблайдиган ҳар бир кишининг вазифаси, бурчи эмасми?

Очиғини айтиш керакки, вилоятда бу соҳада олиб борилаётган ишлар талабга жавоб бермайди. Аксарият маданият уйлари, кутубхоналар ишламайди. Улар давлатимиз ижтимоий-иқтисодий, ички ва ташқи сиёсатига оид китоблар, рисолалар, матбуот нашрлари билан таъминланмаган.

Вилоят газеталарида кундалик ҳаётимизда учрайдиган камчиликларни фош этишга, уқувсиз, лоқайд раҳбарларни танқид қилишга доир ва ёшлар тарбиясига бағишланган материаллар деярли учрамайди.

Вилоят телевидениесида ҳам одамларни қизиқтирадиган, улар диққатини жалб этадиган танқидий ва муаммоли кўрсатувлар йўқ. Вилоят телевидениеси бунинг ўрнига кўпроқ чет эл кинофильмларини ёки ҳоким жанобларининг 55 ёшга кирганини «тараннум» этувчи кўрсатувларни намойиш қилиш билан овора.

Наҳотки бутун дунё тан олган Муҳаммад Мусо ал-Хоразмий, Абу Райҳон Беруний, Замахшарий каби буюк алломаларимиз яшаб ўтган Хоразм заминида аҳвол шундай бўлса?!

Энг ачинарлиси, мафкура соҳасида йўл қўйилган камчиликлар, муаммоларга юзаки қараш, ёшлар тарбияси ва уларнинг тақдирига бефарқ муносабатда бўлиш ёшлар орасида экстремистик диний оқимларга берилиш, гиёҳвандлик, турли жиноятлар содир этилишига олиб келмоқда.

Вилоятда турли диний экстремизм оқимига мансуб шахслар пайдо бўлиб, улар томонидан жиноятлар содир этилмоқда. Бундай сохта, хилма-хил ниқоб остида пайдо бўлаётган оқимлар бизнинг аҳолимиз, асосан ҳали иймон-эътиқоди мустаҳкам бўлмаган ёшларимиз - фарзандларимиз, оилаларимиз бошига катта бало бўлиб тушмоқда.

Шу муносабат билан яқин тарихимизни эслаб, таҳлил қиладиган бўлсак, ажиб бир ҳолатга дуч келамиз. Барчамизга маълум: ҳар қандай жамиятда, ҳар қайси мамлакатда текинхўр, ишёқмас, таъмагир, босқинчи, товламачи кимсалар учраб туради. Афсуски, бу нохуш ҳолат мажудлигини дунёда ҳеч ким, ҳеч бир халқ ёки жамият инкор этолмайди.

Биров ҳалол меҳнати, пешона тери билан рўзғор тебратади, бола-чақа боқади. Чунки бундай одамларнинг қалбида иймони, диёнати, ор-номуси, охиратдан қўрқиш туйғуси бор, иродаси мустаҳкам. Аммо нопок йўллар билан, кимнингдир ризқини қийиб, одамларни қақшатиб бойлик орттиришни ўзига касб қилиб олган қабиҳ ниятли кимсалар ҳам борки, улар учун бундай муқаддас тушунчалар мутлақо бегона.

Ёдингизда бўлса, 80-йилларнинг охирида ва 90-йилларнинг бошида беқарорлик, бошбошдоқлик авж олган бир даврда ҳар хил муттаҳамлар сиёсат майдонига чиқиб қолди. Сув лойқаланганда кўпик юзага чиққанидек, саёз фикрли, кибр-ҳаво кайфиятига берилган, енгил-елпи йўл билан сохта обрў орттиришни кўзлаган шуҳратпараст одамларнинг аслида ким бўлганини бугун халқимиз яхши билади. Бу ҳаракатлар бебош тўлқин каби дарёнинг чағир қирғоқларига урилиб, беиз ўтиб кетди. Чунки унинг мақсади фақат бузиш, емириш, бақириқ-чақириқ, шовқин-сурон солишдан иборат бўлгани учун меҳнаткаш, андишали, бағрикенг халқимизни йўлдан оздира олмади.

Фалакнинг гардишини қарангки, ўз мақсадига етолмаган, йиқилса ҳам курашга тўймайдиган, кеча демократ телпагини кийиб юрган бу кимсалар бугун экстремистик ваҳҳобийлик оқими билан бирлашмоқда.

Шундан кейин бу мунофиқ шахсларнинг на демократлигига, на диндорлигига ишониб бўладими?! Ҳамма гап шундаки, шакл бошқача-ю, мақсад ўша-ўша, яъни нима қилиб бўлса ҳам амалга, мансабга эришиш! Ва ўз нопок мақсадларига эришиш учун барча ёвуз ниятлардан ҳам қайтмаслик.

Агар биз озгина бўлсада бепарволикка йўл қўйсак, бундай ёвуз интилишларнинг вақтида пайини қирқмасак, бу бало-қазо халқимиз бошига кўп-кўп кулфатлар келтириши мумкин, деди Президент. Февраль воқеалари бу фикрни тасдиқлаб турибди. Нима, «тоза ислом», «ислом софлиги учун» деган сохта шиорларни ниқоб қилиб олган бу кимсалар дини ислом макони бўлган юртимизда, дунёга Имом Бухорий, Имом Термизий, Баҳоуддин Нақшбанд каби буюк уламоларни берган халқимизга мусулмончиликни ўргатмоқчими?! Бундай даъволарни эшитганда, беихтиёр «Астағфуруллоҳ!» дегинг келади.

Аслида асрлар давомида дини исломни ким-кимга ўргатиб келган? Мана шу муқаддас Хоразм заминидан етишиб чиққан улуғ аждодимиз Маҳмуд аз-Замахшарий дин равнақи йўлидаги бекиёс хизматлари учун **«Жоруллоҳ»**- яъни **«Оллоҳнинг қўшниси»** деган-юксак мақомга сазовор бўлган. У яратган «Ал-Муфассал» китоби араб тилининг грамматикасига асос этиб олинган ва араб дунёсида унга ҳозиргача амал қилинади. Шу боис араб мутафаккирларидан бири: **«Оламдаги барча қишлоқлар жамланиб, Хоразмнинг биргина Замахшар қишлоғига фидо бўлса арзийди. Чунки бу қишлоқ минг йилларда бир марта дунёга келиши мумкин бўлган буюк аз-Замахшарийдек машҳур алломанинг ватанидир»,** деганида тўла ҳақлидир. Шундай буюк зотнинг авлодларига муқаддас эътиқодимизга ёт бўлган турли зарарли, заҳарли таъсирларга берилиш ярашадими?

Энг ачинарли томони шундаки, ўз орамиздан чиққан бу кимсаларнинг орқасида катта маблағга эга бўлган, бизнинг юртимизни ўз таъсирига тобе этмоқчи бўлган сиёсий кучлар турибди. Кечагина ўзини ҳақиқий, тоза демократ, деб атаган, динга ҳам, худога ҳам ишонмаган, ҳаром-ҳариш йўлда юрган, манфаатпарастлик ва мансабпарастлик касалига мубтало бўлган кимсалар ўша ёвуз кучларнинг қўлида қўғирчоқ бўлиб, ўз Ватанига хиёнат қилмоқда. Бугун улар ўзаро бирлашиб, диний ақидапарастлик, «тоза ислом» ниқобига, либосига ўралиб, эътиқоди мустаҳкам бўлмаган баъзи ёшларни йўлдан оздирмоқдалар. Ҳар қанча афсус билан айтмайлик, бу аччиқ ҳақиқатдан кўз юмиб бўлмайди.

Бундай «доҳий»ларнинг таъсири гирдобига тушаётган кимсалар ҳар қандай жиноят, ёвузликдан ўзини тиймайди.

Биргина мисол келтирайлик. Ўзини ваҳҳобий деб юрган Урганч шаҳридаги 3-мактаб ўқитувчиси /бундай кимсаларни ўқитувчи дейишга ҳам тил бормайди!/ С.Аллаёров уюшган жиноий гуруҳ сафида 1998 йил 4 декабрь куни Тошкент вилоятининг Паркент туманида фуқаро А.Мамадхўжаевнинг уйига қилинган босқинчиликда иштирок этиб, қотиллик содир этган. 18 декабрь куни эса Ҳазорасп темир йўл бекатида милиция ходимларига ўқ узиб, улардан бирининг ўлимига сабаб бўлган. Мана сизга бу шахсларнинг ҳақиқий башараси.

Мана шундай йўл билан қанчадан-қанча ёшларнинг ҳаётини хазон қилган, уларни йўлдан урган, оғир жиноятларга етаклаган қўпорувчилар ва уларнинг чет элларда ватангадо бўлиб юрган «доҳийлари» халқимиз, миллатимиз олдида ўз кирдикорлари учун жавоб бериши керакми, йўқми?! Албатта, улар ўз жиноий қилмишлари учун қонун олдида жавоб беришлари муқаррар.

Халқимизнинг, жамоатчилигимизнинг 16 феврал воқеаларига муносабати хусусида тўхталар экан, Президентимиз Ислом Каримов шундай деди: Куни кеча «Халқ сўзи» газетасида чоп этилган бир мақолага кўзим тушди. Мақола муаллифи, Боёвут туманидаги қишлоқ мактабининг тил ва адабиёт ўқитувчиси Муҳаббат Ўрозова шундай деб ёзади:

«16 феврал воқеаларини таҳлил қиларканман, ҳамиша хаёлимга бир гап келади. Хунрезлик ижрочилари шунчаки нотавон ва разил югурдаклардир. Уларнинг ортида ватанида қадр топмаган ва қадр топиши гумон бўлган ватанфурушлар турибди. Бу ватанфурушларнинг ҳам ҳомийлари бор. Бу ҳомийлар итга суяк ташлагандай ватангадолар олдига суяк ташлаб, ўз ноғораларига ўйнатиш пайида-бўлган кимсалардир».

Мана сизларга оддий бир ўзбек аёлининг жуда лўнда ва тўғри фикри. Миллион-миллион юртдошларимизнинг дилидаги гапларни ифода этувчи фикр.

Муаллима ватанфурушларга қарата: **«Менинг ҳар бир ҳамқишлоғим эрта тонгда Оллоҳдан юртга тинчлик, фаровонлик тилар экан, сизларнинг маълум ва номаълум қиёфаларингизни кўз олдиларига келтиришиб, номингизга лаънатлар ёғдираётганини айтиб қўйишни ўз бурчим деб биламан»**, деб ёзади. -Келинглар, биродарлар, барчамиз ана шу муаллима аёлга қўшилиб, ўша машъум воқеаларнинг қайтарилмас тарих бўлиб қолишини Оллоҳдан сўрайлик.

Энди икки оғиз сўз вилоят ҳуқуқни муҳофаза қилиш органларининг фаолияти ҳақида. Шуни таъкидлаб ўтиш керакки, уларнинг ишлари бугунги кун талабларига жавоб бермайди. Вилоятда уюшган жиноятчилик, ўта оғир ва қасддан содир этилган жиноятлар сони ошиб бормоқда.

Айниқса, қонунни муҳофаза қилувчи идоралар ходимларининг жиноятга қўл уриши - бу мутлақо кечириб бўлмайдиган ҳол. Афсуски, вилоятда ҳуқуқ-тартибот идоралари ходимларининг бундай қилмишларига ҳанузгача чек қўйилмаяпти.

Ўтган йилда вилоят ички ишлар бошқармасининг 8 нафар, солиқ бошқармасининг 3 нафар ва божхона бошқармасининг 5 нафар ходими жиноий жавобгарликка тортилган. Бу кимсаларнинг аксарияти мансабини суиистеъмол қилиш ва таъмагирлик билан боғлиқ жиноятлар содир этган. Жумладан, Питнак шаҳар ички ишлар бошқармаси ходими милиция капитани Т.Мадримов 300 минг сўмга гиёҳванд модда сотаётган пайтида қўлга олинган. Унинг уйидан 26 килограмм афюн топилган. Гурлан тумани давлат солиқ инспекциясининг инспектори Б.Умаров «Комплекс-Гурлан» масъулияти чекланган жамият таъсисчиси К.Собировдан 150 минг сўм пора тариқасида олган, божхона инспектори Б.Абдуллаев ва Р.Бобожоновлар 1998 йилнинг 21 октябрь куни «Тошкент-Волгоград» поездида йўловчилардан юкларни божхона кўригидан ўтказмаслик эвазига 6 минг сўм пора олаётган пайтида ушланиб, ҳибсга олинган. Бундай мисолларни яна кўплаб келтириш мумкин.

Юртимизда, жумладан, Хоразм воҳасида яшаётган одамларнинг тақдирини ҳал қилишда, уларнинг орзу-умидлари рўёбга чиқишида раҳбарларнинг ўрни ва таъсири бекиёс, дея таъкидлади Президент. Бизнинг ижтимоий-маънавий ҳаётимизда раҳбарнинг масъулияти, нафақат масъулияти, балки раҳбарнинг фидойилиги, нафақат фидойилиги, балки раҳбарнинг инсоний фазилатлари алоҳида аҳамиятга эга. Лекин барча раҳбарлар ҳам шу масъулиятни, халқ билдирган шу ишончни етарли даражада ҳис этяпти, деб бўладими?

Хоразм аҳлининг ажойиб шеваси, бетакрор санъати, ўзига хос ва ўзига мос хусусиятларидан иборат бўлган, бир сўз билан айтганда, ўзига ғоят ярашадиган хоразмча бир муҳити бор.Бошқалар бунга катта ҳавас билан қарайди.

Мана, олайлик, сизларнинг «ёшулли» деган бир сўзингиз бор. Содда қилиб ифодаласак, бу «ёши улуғ» дегани. Лекин унинг замирида теран бир маъно мужассамлигини, менимча, ҳамма ҳам тўлиқ тушунмайди. Бу сўз ёшидан қатъий назар, эл-юрт ҳурматини қозонган, ҳалол, иймон-инсофли кишиларга нисбатан айтилади.

«Ёшулли» деган эҳтиромга сазовар бўлган одам шу номга — муносиб бўлишга интилади, ўзида катта масъулият сезиб яшайди. Халқ бу сўзни кўпроқ раҳбарларга нисбат бериб ишлатади. Шундай экан, чинакам ёшулли бўлмоқни орзу қиладиган ҳар бир раҳбар адолат, қатъият, фидойилик, билимдонлик, ташкилотчилик мезонларига амал қилиб яшаши ва ишлаши зарур.

Бизнинг халқимизга хос бўлган улуғ бир хусусият борки, ўзбек миллатига мансуб одам ўз ҳаётини ватандан айри ҳолда асло тасаввур этолмайди, деди Йўлбошчимиз. Ўзбек тақдир тақозоси билан бошқа мамлакатларда, айтайлик, Саудия Арабистони, Афғонистон, Туркия ёки Америкада истиқомат қилса ҳам, қалбида Ватан соғинчи, Ватан ҳасрати абадий яшайди.

Чет элдаги ватандошларимиз билан учрашганда мен уларнинг кўзида, сўзида бу ҳолатни кўп бор сезганман. Шунинг учун ҳам агар биров менга, туғилган юртидан чиқиб кетиб, ёт элларда ўзини чинакам бахтли деб ҳисоблайдиган бирорта хоразмлик бор деса, мен бу гапга асло ишонмайман. Хоразм халқ қўшиқларининг бирида: **«Ёт элларнинг боғи билан боғчаси, Хоразмнинг янтоғича-кўринмас»,** деган сўзларнинг борлиги ҳам шу фикрни тасдиқлайди.

Мен Хоразмни аҳил бир оила деб биламан. Хонадоннинг ҳар бир аъзоси оиланинг доимий диққат-эътиборида бўлганидек, Хоразмда яшайдиган ҳеч бир одам ўз юриш-туришини, хатти-ҳаракатини эл кўзидан яширолмайди. Ҳаммаси ойнадагидек яққол кўриниб туради.

Чунки Хоразм аҳлига хос бетакрор ғурур туйғуси бор. Хоразмликлар ўз заминига шундай қизғин меҳр қўйганки, кимда-ким ножўя ишлари билан бу эл шаънига доғ туширмоқчи бўлса, бу ерда яшайдиган ҳар бир инсон юрт эгаси, юрт оғаси сифатида ўзида катта масъулият сезади.

Шу нуқтаи назардан қараганда, раҳбарларнинг фаолияти, уларнинг хусусиятлари ҳамиша эл назарида бўлади. **Ҳурматли ҳокимлар, раҳбарлар, шуни унутмангки, сизларни рентген каби-текширадиган, ишларингизга ҳаққоний ва одил баҳо берадиган мезон шу юртда яшайдиган одамларнинг кўзи, фикри, улар чиқарадиган-хулосадир.**

Бу юрт аҳлида андиша кучли, улар мулойим гапиради, бетгачопарлик қилмайди, лекин ҳар бир одамнинг раҳбар ҳақида ўз фикри, ўз баҳо ва хулосаси албатта бўлади.

Шунинг учун мен минг бор афсусланиб, куюниб, барака топкур раҳбарлар, сизлар учун айтмоқчиман: модомики, шундай экан, ўзингизга қараб юрсангиз бўлмайдими? Нафс балосидан, унинг гирдобига тушиб қолишдан ўзингизни тиймайсизларми?

Ахир, бу ўткинчи дунёда фақат яхши ном қолдириш, ҳалол меҳнат туфайли қозонган обрў-эътибор билан фарзандлар хотирасида қолиш ҳар бир инсон учун шараф эмасми?

Афсуски, бугунги мажлисда мен мана шу аччиқ, оғир гапларни сизларга яна такроран айтишга мажбурман, деди Ислом Каримов. Кўпчиликка бошчилик қилиш, етакчи бўлиш - бу ғоят масъулиятли, оғир иш. Амалга оширилаётган ишлар, ислоҳотлар жараёни, маънавий-ахлоқий муҳитнинг соғломлиги албатта, авваламбор биринчи раҳбарга, унинг ақл-идроки, виждони, билим ва маҳоратига боғлиқ.

Бугун шуни катта таассуф билан айтишим керакки, вилоят ҳокими Искандар Юсупов кўпгина ижобий ишлар қилгани билан бир қаторда, кадрларни танлаш ва жой-жойига қўйиш масаласида ўзини йўқотиб қўйгани, атрофидаги яқинлари, ошна-оғайнилари, таниш-билишлари таъсирига тушгани, айниқса, кечириб бўлмайдиган ҳолдир.

Лекин бугун гап фақат Искандар Юсупов ҳақида бораётгани йўқ. Буни яхши билиб қўйинглар. Гап вилоятдаги ижтимоий вазият, маънавий-ахлоқий муҳит ҳақида кетяпти. Вилоятдаги ҳокимларнинг, катта-кичик раҳбарларнинг обрўси ҳақида кетяпти. Ва шу раҳбарларга одамларнинг муносабати, ишончи, кишиларнинг шу камчиликлар туфайли вужудга келган кайфияти ҳақида кетяпти.

Адолат бузилдими, раҳбар ўзининг устидан назоратни йўқотдими, атрофини қариндош-уруғи, таниш-билишлари ўраб олдими, оёғи ердан узилдими, иймон-иродаси сусайдими — билингки, вилоятда ёки туманда муҳит бузилади. Одамларнинг бир-бирига ишончи йўқолади, мишмишлар, шу билан бирга, ҳар хил уйдирмалар ҳам кучайиб кетади.

Энг ёмони шундаки, иш ўрнига гуруҳбозлик, шикоятбозлик, ўзаро зиддият ва низолардан иборат носоғлом вазият вужудга келади, меҳнат самараси йўқолади. Бундай кайфият бир тумандан бутун вилоятга тарқалади, ишимизга, ҳаётимизга, ривожланишимизга халақит берадиган тўсиққа айланиб қолади.

Бугун биз бундай нохуш оқибатларга сабаб бўлиши мумкин бўлган бу ҳолатнинг олдини олиш, вилоятдаги ижтимоий-маънавий муҳитни соғломлаштириш мақсадида тегишли чора ва ташкилий масалаларни кўриб, зарур қарорларни қабул қилишимиз керак.

Хоразм тарихи инсоният ҳаётининг энг қадим даврлари маданиятини, маърифатини ўзида мужассам этган, деди давлатимиз раҳбари пировардида. Бу муқаддас замин тарихини биз 2700 йилдан зиёд деб биламиз. Энг мўътабар қадимги қўлёзмамиз «Авесто» мана шу ўлкада яратилгани ҳам буни яна бир бор тасдиқлайди.

Бу йил биз Хоразм заминининг машҳур сиймолари - мардлик ва ватанпарварлик тимсоли Жалолиддин Мангубердининг 800 йиллик юбилейи, адабиётимизнинг ёрқин намояндаларидан бири, буюк шоир ва таржимон, тарихчи аллома Муҳаммад Ризо Огаҳийнинг 190 йиллик таваллуд тўйларини нафақат Хоразмда, балки бутун мамлакатимизда кенг нишонлаймиз, иншооллоҳ.

Ишончим комилки, ана шундай бой тарихнинг, маданиятнинг, деҳқончилик илмининг муносиб ворислари бўлган сиз, азиз хоразмликлар, бугунги йиғилишдан тўғри хулосалар чиқариб оласизлар. Мавжуд имкониятлардан оқилона фойдаланиб, ижтимоий-иқтисодий соҳаларда кескин ўзгаришларга замин яратиб, Хоразм вилоятининг обрў-эътиборини кўтаришга, унинг мамлакатимизда олиб борилаётган ислоҳотлар ва янгиланиш жараёнида муносиб ўрин олишига ўз ҳиссангизни қўшасизлар.

Тошкент туманидаги Абдураҳмонов номли хўжалик иссиқхонасида етиштирилаётган ноз-неъматлар истеъмолчиларга ғоят манзур бўлмоқда. Бунга серғайрат деҳқон Рихсивой Қўрғонов ҳам муносиб ҳисса қўшяпти.

Суратда: Р. Қўрғонов ойнаванд далада.

Н. МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

МАКРОИҚТИСОДИЙ БАРҚАРОРЛИК ВА САНАЦИЯ

(Боши 1-бетда)

— хўжаликларнинг барча ер майдонлари, мол-мулки ва асосий воситалари саноқдан ўтказилиб хўжаликларнинг бевосита ишлаб чиқариш фаолияти билан боғлиқ бўлмаган фойдаланилмаётган 90.5 млн. сўмлик асосий воситалар сотилди, 66 млн. сўмлик бутунлай яроқсиз, эскирган асосий воситалар ҳисобдан чиқарилди;

— меъёрдан ортиқча 40 мингга яқин киши қисқартилди, хўжаликлар балансида мавжуд бўлган 375,5 млн. сўмлик ижтимоий ва ёрдамчи соҳа объектлари маҳаллий ҳокимиятлар ва тегишли корхоналар балансига ўтказилди;

— 1,096 млн. сўмлик дебитор қарзларнинг 90 фоизи ундирилди;

— харажатларни қисқартиришнинг чек тизими жорий этилди, хўжаликларда 20,5 мингта оилавий пудрат шартномалари тузилди ва хўжаликларда тузилган контрактация ва ички хўжалик шартномалари кўриб чиқилиб, қайтадан тузилди;

— агар дастлаб, газ ва электр энергияси учун тўловлар хўжаликлар ҳисобидан амалга оширилган бўлса, эндиликда ҳисоб-китоблар аҳоли ҳисобидан амалга оширилишига эришилди.

— Хўжаликларнинг молиявий-хўжалик фаолияти бўйича доимий мониторинг олиб борилди.

Ўтказилган ушбу тадбирлар натижасида хўжаликларнинг молиявий аҳволи яхшиланди, юқори кўрсаткичларга эришилди, ишчиларга ўз вақтида ойлик маошлари тўланиб борди, меҳнатга муносабат ўзгарди, қилинган меҳнатнинг пировард натижасидан манфатдорлик кучайди, энг асосийси ўтказилаётган ислоҳотларга одамларнинг ишончи ортди.

Санациянинг биринчи йилида эришилган энг катта ютуқ, юқорида қайд этилган тадбирларни амалга ошириш бўйича амалий тажрибалар тўпланди. Эришилган натижалар ижобий баҳоланиб, 1999 йилда 150 иқтисодий ночор хўжаликлар санацияга тавсия этилди ва юқорида қайд этилган ишлар фаоллик билан амалга оширилмоқда.

Шу йилнинг 10 мартигача жами 254 санация хўжаликларининг молиявий соғломлаштириш режалари муҳокама қилинди ва тасдиқланди.

Лекин, санация жараёни ижобий натижа бериши билан бир қаторда баъзи бир муаммолар борки, булар хусусида тўхталиб ўтишни мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз.

1. Баъзи хўжаликларда ерларнинг мелиоратив ҳолати ва коллектор-дренажларни тозалаш ишлари қониқарсиз ҳолатда қолмоқда. Масалан, Қорақалпоғистон Республикаси Беруний тумани «Озод» жамоа хўжалиги, Андижон вилояти Улуғнор тумани Мирзааҳмедов номли, Қашқадарё вилояти Баҳористон тумани «Кўҳна Фазли» хўжаликларининг ички зовурларини тозалаш ишлари кўнгилдагидек эмас.

2. Боқимандалик муаммоси. Масалан, санация тадбири ночорликка юз тутган хўжаликларнинг қаддини тиклашга самарали таъсир кўрсатаётган экан, айрим боқиманда фақат давлат кўмагига кўз тикиб ўтирган хўжалик раҳбарларида бир амаллаб санацияга тушиб олсам, кейин давлат барибир ёрдам бериб, қолоқликдан чиқариб олар экан-ку, — деган кайфияти ҳам йўқ эмас.

Бундай кайфиятдаги раҳбарларга қарата қуйидагиларни айтмоқчимиз:

Аввало, бозор иқтисодиёти талаблари ва қонуниятларидан келиб чиқадиган бўлсак, ҳар бир хўжалик юритувчи субъект бутун салоҳиятини фойда олишга қаратиши, ўзининг барча харажатларини ўз даромадлари ҳисобидан қоплаши лозим. Бозор иқтисодиёти зарар билан ишлаётган хўжаликларга четдан моддий ёрдам берилишини инкор қилади.

Ўзбекистон танлаган ижтимоий йўналтирилган бозор иқтисодиётига ва унга давлат раҳномалигида босқичма-босқич, кучли ижтимоий ҳимоялаш шароитида ўтиш мустаҳкам макроиқтисодий барқарорликка эришилгунга қадар санация тадбирларидан вақтинчалик фойдаланишни кўзда тутади.

Санациянинг бозор ислоҳотлари тизимидаги аҳамиятига тўхталадиган бўлсак, бу қуйидагилардан иборатдир:

Аввало, аҳолининг 60, меҳнат ресурсларининг 55, валюта тушумларининг 50 фоиздан кўпроғи тўғри келадиган тармоқда, яъни қишлоқ хўжалигида санация тадбирининг кенг қўлланилиши маълум маънода қишлоқ аҳолисини ижтимоий ҳимоялашнинг бир кўринишидир.

Иккинчидан, миллий иқтисодиётимизнинг барқарорлиги маълум даражада қишлоқ хўжалик тармоғининг барқарорлашуви билан бевосита боғлиқдир.

Учинчидан, хўжаликнинг кейинги уч йиллик фаолияти Қишлоқ ва сув хўжалиги Вазирлиги томонидан ҳар томонлама чуқур таҳлил қилиниб, хулосалар ҳудудий комиссияларга тавсия этилади ва ҳукумат комиссияси санациялаш мақсадга мувофиқ ҳисоблаган тақдирдагина хўжалик санацияга тушиши мумкин.

Тўртинчидан, санация аввало хўжаликларнинг ички имкониятлари ҳисобидан молиявий-соғломлаштириш тадбирларини амалга оширишни кўпроқ назарда тутади. Чунки, меъёрдан ортиқча ишчиларни қисқартириш, кераксиз асосий воситаларни сотиш, дебитор қарзларни ундириш ва ижтимоий соҳа объектларини тегишли ташкилотлар балансига ўтказиш учун корхона санацияга тушишини ёки ҳукумат комиссиясининг кўрсатмасини кутиш шартми? Санацияни ҳар бир раҳбар ўтказиши мумкин, бунга фақат ҳафсаласи бўлса бас.

Биз макроиқтисодий барқарорликни таъминлашнинг бир омили сифатида санация ҳақида сўз юритдик,.

Миллий иқтисодиёт даражасида макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш учун:

1. Бозор иқтисодиётининг талабларига жавоб берадиган тадбиркор ва ташаббускор, иқтисодий ва ҳуқуқий онги юксак кадрлар синфини шакллантириш.

2. Тармоқлар ўртасидаги мутаносибликни бозор механизми ва давлатнинг иқтисодиётни тартибга солиш механизмлари ўртасидаги оқилона нисбатга риоя қилган ҳолда таъминлаш.

3. Хўжалик юритувчи субъектлар раҳбарларида мулкка ўз мулкидек қараш, эгалик ҳиссини шакллантириш, ҳуқуқий-шартномавий билимларини ошириш.

4. Ҳар бир фуқорода миллат ва Ватан манфаатини ўзининг шахсий манфаати билан уйғунлашган ҳолда қўйишга ундайдиган ғоявий устқурма яратиш каби муаммоларни ҳал этиш иқтисодий барқарорлик гаровидир.

Шу билан бир қаторда, ҳар бир миллат, халқ давлат тарихида шундай даврлар бўлганки, миллат ва Ватан манфаати йўлида барча бирлашган, кишилар миллат ва юрт манфаатини шахсий манфаатидан устун қўйганлар. Бозор иқтисодиётига ўтиш ҳам биз учун бир синов, бу синов йўлида ҳамма бир ёқадан бош чиқариб, элим деб, юртим деб ҳалол ва фидокорона меҳнат қилишимиз лозим. Шундагина кўзлаган улуғ мақсадларга эришамиз.

Одилжон ҲАМРОЕВ,
иқтисод фанлари номзоди,
(ЎзА).

«ЗАМИН» БАНКИ ЗАМИНДОРЛАР ХИЗМАТИДА

Банк тизимида ипотека кредити деган атама мавжуд. Унинг маъноси кўчмас мулкни гаровга қўйиб, узоқ муддатга бериладиган қарз ҳисобланади. Бундай кредитни республикамизда ихтисослаштирилган давлат-акционерлик ипотека «Замин» банки беради. Бу ерда мижозлар учун ниҳоятда қулай бўлган ипотека кредити бериш, хизмат кўрсатиш маданиятини ошириш, деҳқон ва фермер хўжаликларига молиявий хизмат кўрсатиш борасида бир талай ижобий ишлар амалга оширилмоқда. Айниқса, бу борада банкнинг Самарқанд вилояти бўлими фаолияти диққатга сазовор.

Банк бўлими ташкил топганидан бери қисқа вақт ўтган бўлишига қарамай у вилоятдаги молиявий муассасалар орасида ўз ўрнини топди. Жамоа олдига қўйилаётган барча вазифалар ошириб бажарилмоқда. Биз қуйида банк бўлими бошқарувчиси Ботир НУРИЛЛАЕВ билан амалга оширилаётган ишлар, ютуқлар омили ва келгусидаги режалари тўғрисида суҳбатлашдик.

Иқтисодий ислоҳот қирралари

— Ботир Ўткирович, республикамиз Президенти Вазирлар Маҳкамасида вилоят, шаҳар ва туман ҳокимлари билан бўлган учрашувда банкларнинг шу кундаги фаолияти талабга тўлиқ жавоб бермаслиги, улар иқтисодий ислоҳотларнинг ҳозирги босқичида асосан локомотив вазифасини бажариши лозимлиги тўғрисида гапирган эдилар. Мана орадан уч ойдан зиёд вақт ўтди. Шу даврда Сиз раҳбарлик қилаётган муассасада қандай ишлар амалга оширилди?

— Дарҳақиқат, Йўлбошчимиз олдимизга ниҳоятда масъулиятли вазифани қўйдилар. Тан олишимиз керакки, кундалик юмушлар билан бўлиб, давр олдимизга қўяётган муҳим вазифани тўла бажаролмаётган эдик. Локомотив вазифани, яъни хўжалик юритувчи субъектларнинг ўз ишларини қайта ташкил этиш, бозор механизмларини дадил ва жадал эгаллашга даъват этувчи омил бўлишини ҳеч қачон эсдан чиқармаслик керак. Йўлбошчимизнинг маърузаларидан кейин ўз фаолиятимизни таҳлил қилиб, амалга ошириладиган вазифаларни белгилаб олдик.

Ўтган вақт мобайнида бу борада бирмунча ишлар амалга оширилди. Мижозларимизни, яъни хўжалик юритувчи субъектларни ўз фаолиятларини қайта ташкил этиш, бозор механизмларини жадал эгаллашга даъват этаяпмиз. Ушбу юмушларни нафақат банк ходимлари, балки мижозлар билан биргаликда амалга ошираяпмиз. Шу боис кўпгина мижозларнинг иқтисодий фаолияти янада яхшиланди.

— Ўтган йили амалга оширилган ишлардан кўнглингиз тўлдими? Умуман йил қандай якунланди? Банк олдига Президентимиз, ҳукуматимиз томонидан қўйилган вазифалар қай даражада бажарилди?

— Банкимизнинг асосий мақсади молиявий барқарорликка, юқори самарадорликка эришиш ва вилоятдаги молиявий муассасалар орасида муносиб ўринни эгаллашдир. Муассасамиз ташкил бўлганидан бери шу йўналишда иш олиб бораяпмиз. Банк иқтисодиёти мустаҳкам бўлиши аввало мижозларга боғлиқ. Агар уларнинг иши яхши, молиявий аҳволи барқарор бўлса, табиийки, банкнинг ҳам улар билан фаолият юритиши осон бўлади.

Мижозлар иқтисодиётининг мустаҳкам бўлиши ҳам кўп жиҳатдан банкка боғлиқ. Агар уларга малакали хизмат кўрсатилса, зарур бўлган маслаҳатлар бериб турилса, табиийки мижозлар барқарор фаолият кўрсатади. Бизда бундай корхоналар кўп. Масалан, мамлакатимизда ягона ҳисобланган Самарқанд чой қадоқлаш фабрикаси, Самарқанд «Бурғу асбоби» ҳиссадорлик жамияти, бир қанча деҳқон ва фермер хўжаликлари ҳамда савдо ташкилотлари шулар жумласига киради.

Банк бўлимининг иқтисодиёти яхшиланиб бораётганлигини мижозлар сонининг кўпайишидан ҳам билса бўлади. Ўтган йилнинг ўзида уларнинг сони 196 тага ўсди. Айни пайтда ҳаммаси бўлиб 466 та мижозга хизмат кўрсатилмоқда. Уларнинг барчаси билан яхши алоқа ўрнатилди.

Ўтган йили Марказий банк ва бошқа юқори ташкилотлар олдимизга қўйган барча топшириқлар ортиғи билан уддаланди. Масалан, касса режасини олиб кўрайлик. Ушбу кўрсаткич 131 фоизга уддаланди. Йил давомида 264 та ташкилотда нақд пул тушумини текшириш режалаштирилган эди. Ҳақиқатда эса 266 жамоада бундай ишлар амалга оширилди. Шу боис мижозлар ўз вақтида иш ҳақи ва бошқа маблағлар билан таъминланмоқда.

Шунингдек, дебитор ва кредитор қарзларни бартараф этиш борасидаги кўрилаётган чора-тадбирлар ҳам ўзининг самарасини бераяпти. Айниқса, ҳар ойда бир марта ягона молиявий кунларнинг ўтказиб турилиши ишимизга ёрдам беряпти. Фаолиятимизда Президентимиз, ҳукуматимизнинг тўлов интизомини яхшилаш тўғрисидаги Фармон ва қарорлари дастуриламал бўлиб хизмат қилаяпти. Шу боис ўтган йили 100 миллион сўмга яқин дебитор ва кредитор қарзлар камайтирилди.

Муассасамизнинг ташқи иқтисодий фаолияти ҳам кенгайиб бораяпти. Шу кунгача 8 та мижознинг валюта ҳисоб-рақами очилган. Ўтган йил мобайнида 64 минг 579 АҚШ доллари миқдоридаги валюта мижозларнинг ҳисоб-рақамига келиб тушди. 51182 АҚШ доллари эса чет мамлакатларининг турли хил ташкилотларидан келган импорт маҳсулотлари учун тўланган.

— Банк олаётган асосий фойда берилаётган кредитлар ҳисобига бўлиши лозим. Сиз раҳбарлик қилаётган муассасада аҳвол қандай? Ҳозиргача ипотека қарзи нечта мижозга берилди?

— Дарҳақиқат, бизда ҳам шундай. Даромаднинг асосий қисми кредитлардан олинаётган фоизлар ҳисобига шаклланади. Ўтган йили ҳаммаси бўлиб 690071 минг сўм кредит берилди. Бу кўрсаткич 1997 йилга нисбатан 321523 минг сўмга кўп. Шуни алоҳида таъкидлаб ўтиш лозимки, кредитларнинг барчаси ўз вақтида қайтарилмоқда.

Ипотека қарзлари бериш ҳам қисман бўлсада, ошиб бораяпти. Бундай қарзлар асосан деҳқон ва фермер хўжаликларига бериляпти. Натижада улар ўз фаолиятларини кенгайтириб, маҳсулот ишлаб чиқаришни кўпайтирмоқдалар. Шу кунгача 8 мижозга умумий миқдори 5018 минг сўмлик ана шундай кредит ажратилди. Энг муҳими маблағлардан самарали фойдаланилмоқда. Биз бу ишни қатъий назоратга олганмиз.

Масалан, Пастдарғом туманидаги «Шоира» ишлаб чиқариш-тижорат фирмаси чўчқачиликни ривожлантириш учун ипотека кредити олганди. Олти ой ўтгач жамоанинг иши билан танишдик. Қисқа муддатда ўн бош чўчқа 115 бошга етганлиги, жониворларнинг 15 боши эса гўштга топширилганлиги маълум бўлди. Каттақўрғон туманидаги «Усмонқулобод», «Туман», «Мусо», «Малика», Ургут туманидаги «Зайниддин ота» фермер хўжаликлари ҳам олинган маблағлардан оқилона фойдаланганлиги боис қорамоллар бош сони ўсди. Уларнинг иқтисодиёти мустаҳкамланди.

Вазирлар Маҳкамасининг ўтган йил 22 апрелда эълон қилинган деҳқон ва фермер хўжаликларини ташкил этиш тўғрисидаги қарорида банкимизга қишлоқ хўжалигида мулк шаклининг янги турида фаолият кўрсатаётган деҳқон ва фермер хўжаликларига ҳам молиявий хизмат кўрсатиш вазифаси юклатилган эди. Ўтган қисқа муддатда бу борада бирмунча ижобий ишлар амалга оширилди. Деҳқон ва фермер хўжаликларидан мижозларимиз кўпайди. Шунингдек, улар кредитлар ҳисобига маҳсулот етиштиришни кўпайтириб, юқори натижаларга эришаяптилар.

Масалан, Самарқанд туманидаги «Одил» фермер хўжалигининг фаолиятини таҳлил қилиб кўрайлик. Мазкур жамоа банкимизда ўтган йилнинг октябрь ойида ҳисоб-рақамини очганди. Фермер бизга паррандачилик билан шуғулланиш учун 15 миллион сўм маблағ сўраб мурожаат қилди. Биз унинг молиявий аҳволини ўрганиб, маблағ ажратишга қарор қилдик. Тадбиркор 2 миллион сўмга паррандахона қурди. 10 миллион сўмга товуқ сотиб олди. 3 миллион сўмга эса озуқа харид қилди. Шундай қилиб иш юришиб кетди. Айни пайтда бу ерда 47 минг бош парранда парвариш қилиняпти. Ҳар куни 150 минг сўмлик тухум етиштирилаяпти. Жамоа ўтган йилни 7 миллион сўмдан ортиқ фойда билан якунлади.

Фермер балиқчиликни ҳам йўлга қўйган. Ўтган йили бир неча минг сўмлик маҳсулот етиштирилиб, аҳолига сотилди. Фермернинг бор-йўғи 10 гектар ери бор. Ундан самарали фойдаланилаётганлиги боис катта даромад олинмоқда.

— Ботир Ўткирович, деҳқон ва фермер хўжаликларига молиявий хизмат кўрсатишда муаммолар ҳам мавжудми?

— Жуда ўринли савол бердингиз. Мулк шаклининг янги турида фаолият юритаётган бундай жамоалар раҳбарларининг кўпинча ўз ишини иқтисодий таҳлил қилиш, ҳужжатларни расмийлаштиришда билимлари етишмайди. Шу боис вилоят, туман деҳқон ва фермер хўжаликлари уюшмалари бу масалага жиддий эътибор бериб, уларнинг ўқувини ташкил қилса, мақсадга мувофиқ бўларди. Агар зарур бўлса биз ҳам унга ўзимизнинг ҳиссамизни қўшамиз.

Суҳбатдош: Ҳосил КАРИМОВ,
«Қишлоқ ҳаёти» мухбири.

Бўз туманидаги М. Жалолов номли жамоа хўжалигининг моҳир механизаторлари Ҳаким Комилов, Йўлдошали Зоиров ва Абдуваҳоб Ашурматовлар ўз техникаларини экиш мавсумига барвақт, сифатли ҳозирлаган эдилар. Айни кунларда улар дала ишларида фаол иштирок этишмоқда.

Суратда: Ҳ. Комилов, Й. Зоиров ва А. Ашурматовлар экин-тикин ишларида нималарга эътибор бериш хусусида ўзаро фикрлашишяпти.

Х. АРАББОЕВ
олган сурат.

БОЗОР ТАЛАБИ АСОСИДА

«Кўқонкурилишмаҳсулот» корҳонасида бозор талаблари асосида маҳсулотнинг янги-янги турларини ишлаб чиқариш йўлга қўйилмоқда. Жумладан, юқори кучланишли электр-тармоқларини тортишга мосланган темир-бетон симёғочларга талаб ортмоқда. Айни вақтда бу ерда ер ости коммуникациялари ва қишлоқ хўжалигида зарур бўлган темир-бетон арик-лотоклар ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Янги хил маҳсулотлари ишлаб чиқаришдан олинаётган даромаднинг асосий қисми тармоқни замонавий дастгоҳлар билан таъминлаш ҳамда ишчиларнинг ижтимоий ҳимоясини яхшилашга сарфланмоқда.

(ЎзА)

Матбуот сўзининг таъсири

«ТОҚАТЛИГА ТОҒ ҲАМ БОШ ЭГАР»

Ер-бебаҳо бойлик. У ҳалол меҳнат қилиб, тер тўкканга тўкади. Серқуёш Республикамизда ернинг тилини топиб, яхши парвариш қилиб, дурустгина даромад олаётган ишбилармон деҳқонлар талайгина. Аммо ердан яхши фойдаланмай, унинг умрини бекорга ўтказиб, боши қарздан чиқмай келаётганлар ҳам йўқ эмас.

«Қишлоқ ҳаёти» рўзномасининг 2 февраль сонида чоп этилган «Тоқатлига тоғ ҳам бош эгар» сарлавҳали мақолада Оҳангарон туманидаги «Ўзбекистон» жамоа-ширкат хўжалигидаги айрим ютуқ ва камчиликлар тўғрисида фикр юритилган эди. Куни кеча таҳририят ушбу мақолага Оҳангарон тумани ҳокимлигидан хат олди. Унда шундай дейилади:

«Қишлоқ ҳаёти» газетасининг 1999 йил 2 февраль сонидаги «Тоқатлига тоғ ҳам бош эгар» мақоласи Оҳангарон тумани ҳокимлиги қошидаги ердан фойдаланиш ва унинг самарадорлигини ошириш борасида иш олиб берувчи ҳайъатнинг сайёр йиғилишида «Ўзбекистон» жамоа-ширкат хўжалигида муҳокама этилди.

Мақолада қайд этилган 4 гектар ташландиқ ер тўғрисидаги танқидий фикрлар, жамоа-ширкат хўжалиги мутахассислари ва «Фахриддин» фермер хўжалиги раиси билан ўрганиб чиқилиб, қуйидаги фикрга келинди.

4 гектар ер майдонини ажратиш «Фахриддин» фермер хўжалигига фермер хўжалигининг 1999 йилдаги хўжалик-ишлаб чиқариш фаолиятининг натижасига қараб кўриб чиқилади. Ҳозирги кунда эса ушбу ер майдони «Ўзбекистон» жамоа-ширкат хўжалиги томонидан унумли фойдаланиш режасига киритилган.

«Фахриддин» ва бошқа фермер хўжаликларининг фаолиятини яхшилаш, уларга имкон даражасида амалий ёрдам бериш бўйича тегишли бўлим ва бошқармаларга топшириқлар берилди ҳамда туман ҳокимлиги қошидаги ҳайъатнинг назоратига олинди.

Т. ТЎРАЕВ,
Оҳангарон тумани ҳокимининг биринчи муовини.

«ҚОРАКЎЛЧИ ЧЎПОНЛАР ҲАҚИНИ ҚАЧОН ОЛИШАДИ?»

«Қишлоқ ҳаёти» рўзномасининг 12 март сонида юқоридаги сарлавҳали танқидий мақолага Бухоро ва Тошкент вилоятлари прокуратураларидан келган жавоб хатлари босилган эди.

Куни кеча таҳририят ушбу мақолага Самарқанд вилояти прокуратурасидан ҳам жавоб хати олди. Унда шундай дейилади:

Самарқанд вилояти прокуратураси «Қишлоқ ҳаёти» рўзномасининг 1999 йил 2 февраль сонида чоп этилган «Қоракўлчи чўпонлар ҳақини қачон олишади?» танқидий мақоласи бўйича текшириш ўтказди.

Текширувда қуйидагилар аниқланди:

«Самарқандқоракўл» акциядорлик бирлашмаси тизимида 23 та хўжаликлар бўлиб, 1998 йил тузилган контрактация шартномаларига асосан улар Бухоро қоракўл заводига 29993 дона 33141 минг сўмлик қоракўл тери етказиб берган. Етказиб берган маҳсулот учун хўжаликларга 6380 минг сўм келиб тушган. 1999 йил 20 февраль ҳолатига кўра Бухоро қоракўл заводи Самарқанд вилоят хўжаликларига ҳисобланган 5 фоизли, 0,1 фоизли жарималар билан қўшиб ҳисоблаганда жами 35423,7 минг сўм қарз эканлиги аниқланди.

Хўжаликлар тузилган контрактация шартномаларига асосан Келес жун фабрикасига 2274 минг сўмлик маҳсулот етказиб берган ва 1999 йил 20 февраль ҳолатига кўра фабриканинг қарзи 1537,1 минг сўмни ташкил этади.

Юқорида баён этилган хўжалик юритувчи субъектлар вилоят ҳудудида жойлашмаганлиги сабабли прокурорлик таъсир чоралар кўриш мақсадида Бухоро ва Тошкент вилоятлари прокурорларига аниқланган ҳолатлар бўйича хатлар юборилди.

Б. ШОМИРЗАЕВ,
Самарқанд вилояти прокурорининг биринчи ўринбосари, адлия катта маслаҳатчиси.

ТАҲРИРИЯТДАН: Самарқанд вилояти прокуратурасидан келган ушбу жавоб хати билан танишар эканмиз, беихтиёр қуйидаги фикр-мулоҳазалар туғилди. Самарқанд вилоятидаги қоракўлчиликка ихтисослашган 23 та хўжаликда 1998 йилнинг 6°8 ойи давомида қайта ишлаш корхоналарига топширилган маҳсулотлар учун 27 миллион сўмдан зиёд қарздорлик вужудга келган. Мамлакатимиз Президенти томонидан чиқарилган Фармонларга, Вазирлар Маҳкамаси қабул қилган қарорларга мувофиқ дебиторлик ва кредиторлик қарзлари вужудга келганидан олтмиш кундан кейин муддати ўтган ҳисобланади ҳамда уларни бартараф этишнинг қонун бўйича белгиланган тартиб-қоидалари мавжуд. Хўжаликларда муддати ўтган қарзларни ундириш юзасидан бошланғич ҳужжатлар расмийлаштирилганми? Шу масалалар юзасидан хўжалик судларига даъво аризалари билан мурожаат қилинганми? Муддати ўтган қарзларнинг ундирилиши бўйича белгиланган тартиб-қоидаларга риоя этилишини назорат қилиб бориш вилоят, туман прокуратуралари, хусусан, уларнинг умумий назорат бўлимлари хизмат доирасига киради. Самарқанд вилояти прокуратурасида, туманлар прокуратураларида қоракўлчилик хўжаликларида вужудга келган катта миқдордаги қарзларнинг ундирилиши, шу масалада белгиланган тартиб-қоидаларга риоя этилиши бўйича қандай тадбирлар кўрилган? Таҳририятимизга Самарқанд вилояти прокуратурасидан йўлланган жавоб хатида бирон-бир маълумот берилмаган.

Шу ўринда яна бир фикрни айтиб ўтиш жоиз. Илгари хўжалик раҳбарлари қарзларни ундириш юзасидан хўжалик судларига мурожаат этиш учун олдиндан тўланадиган хизмат ҳақига маблағ етишмаётганлигини айтишарди. Шу мулоҳаза ҳисобга олиниб, республикамиз раҳбарияти томонидан қишлоқ хўжалик корхоналарига 1999 йил 1 январдан бошлаб яна бир енгиллик яратилди. Яъни, хўжаликлар қарзларини ундириш юзасидан хўжалик судларига даъво аризаси билан мурожаат этганларида хизмат ҳақини олдиндан тўламасалар ҳам бўлади. Хўжалик судида бу масала кўриб чиқилгандан сўнг қарз кимнинг айби билан тўланмаётган бўлса, хизмат ҳақи ўша томондан ундириб олинади. Бу енгиллик қоракўлчилик хўжаликлари учун ҳам тааллуқли эканлигини унутмаслик керак.

БОҒЛАРДА БАҲОР НАФАСИ

Баҳор нафаси уфуриб, кунлар илиши биланоқ боболеҳқонлар дала ва боғларда кўкламги дала юмушларини бошлаб юборишди. Миришкорларнинг эзгу нияти мўл ва сифатли ҳосил етиштириб, иқтисодиётимизни мустаҳкамлашга муносиб ҳисса қўшишдир. Бу борада Чортоқ туманидаги Заҳириддин Муҳаммад Бобур номли хўжаликда ҳам ибратли ишлар амалга оширилмоқда.

Хўжалик асосан мева ва сабзавот етиштиришга ихтисослашган. Ўтган йили ноқулай об-ҳаво шароитида ҳам фидокорона меҳнат қилганликлари туфайли хўжалик аъзолари барча соҳада режани ортиғи билан адо этишди, тармоқдан 90 миллион 595 минг сўм даромад олинди.

Миришкорлар жорий йилда ҳам юксак маррани кўзлаб ишламоқдалар. 7 минг тонна сабзавот, 1 минг 700 тонна мева, 1 минг 240 тонна дон етиштиришга аҳд қилишган. Яқинда Фарғона водийсининг сабзавоткор ва боғбонлари учун мазкур хўжаликда семинар-кенгаш ўтказилиб, ўзаро тажриба алмашишди. Тажрибали деҳқонлар Иброҳимжон Эшонов, Худойберди Мўминов, Тешабой Икромовлар етакчилик қилаётган бригада аъзоларининг гектаридан 360 центнердан сабзавот етиштиришаётганлиги тажрибани оммалаштиришга омил бўлмоқда.

Шунингдек, хўжаликда 413 гектар олмазор бўлиб, улар тармоқ фидойиларига ижарага берилганлиги туфайли ҳар йили мўл ҳосил олинмоқда. Ҳозир дарахтлар тагини юмшатиш, маҳаллий ўғит билан озиқлантириш қизғин. Бу юмушларни сифатли амалга оширишда Умаржон Тўйчиев, Тўхтахўжа Акбаров, Мамасоли Тошпўлатовлар етакчилигидаги бригада жонкуярлари ҳамкасбларига ўрнак бўлишмоқда.

Миришкорлар 270 гектар майдонда ғалла парваришлашаяпти. Майдонлар 76 нафар оилавий пудратчиларга тақсимлаб берилган. Ана шундай ижарачилардан Одилжон Отамирзаев, Абдуғани Ҳалилов, Асқарали Мирзаевлар ўтган йили гектаридан 60 центнердан ҳосил олишган эди. Бу йилги ниятлари 65 центнер. Мавжуд майдонлар шу кунга қадар уч марта озиқлантирилиб, тўрт марта суғорилган. Майсалар тобора кўкка бўй чўзиб, яшнамоқда.

— Деҳқончиликдан қанча кўп даромад олсак, қишлоқ инфратузилмасини ривожлантириш, меҳнаткашларни ижтимоий муҳофазалашга пухта замин яратилади, — дейди хўжалик раисининг муовини Асқарали Турғунов. — Мақсадимиз саховатли замин неъматларини эл дастурхонига ҳадя этишдек савобли ва хайрли ишга муносиб улуш қўшишдир.

Ҳозирги ғанимат дамлардан унумли фойдаланиб, дала юмушлари уюшқоқлик билан ўз вақтида бажарилса, албатта кўзланган мақсадга эришилади.

Эркин ТЎЛАГАНОВ,
«Қишлоқ ҳаёти» мухбири.

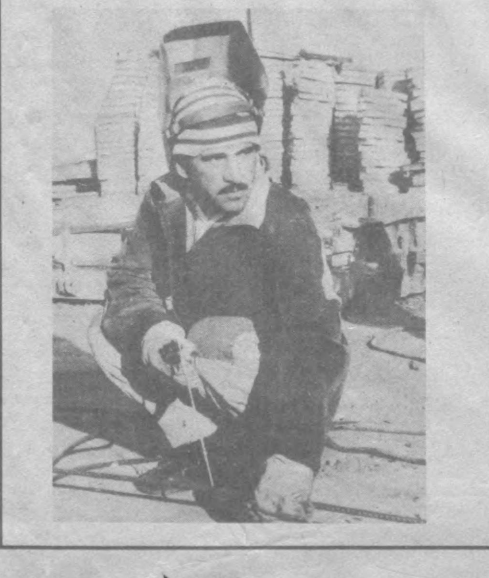

Касби туманидаги 8-қишлоқ қурилиш бошқармаси қурувчилари Наврўз байрами арафасида учта қишлоқда маданий-маиший хизмат кўрсатиш шахобчаларини ўз ичига олган бир неча гузар ва савдо расталари қуриб, фойдаланишга топширишди. Комил Ашуров (суратда) ана шу бошқармада узоқ йиллардан бери электрпайвандчилик касбини улуғлаб келмоқда. Унинг номи бошқарма ҳурмат тахтасидан ўрин олган.

Б. ИСМОИЛОВ
олган сурат.

МУДДАТИДА ЭККАН ДОҒДА ҚОЛМАЙДИ

Мутахассис тавсияси

Пахтакорларнинг масъулиятли даври бошланди. Чигит экишни қисқа муддатларда сифатли ўтказиш ва қийғос ундириб олиш шу куннинг долзарб ишларидан Ўзбекистон пахтачилик илмий-тадқиқот институтида ўтказилган тажрибаларга қараганда, экиш олдидан суғорилганда, чигит текис ва барвақт униб чиқиб, ғўзанинг ўсиши, ривожланиши тезлашиб, чигит суви берилмаган майдонларга қараганда гектарига пахта ҳосилдорлиги 3—5 центнерга ошган.

Тажрибалар яна шуни кўрсатадики, агар уруғ нами қочган, қуруқроқ тупроққа экилиб, чигит суви ёрдамида ниҳоллар олинса, тупроқнинг ҳарорати пасайиши натижасида чигитнинг униб чиқиши 10—15 кун ва ундан ҳам кўп кечикиб қолади. Бундан ташқари бегона ўтларнинг ғўза ниҳолларидан олдин униб чиқиши натижасида ошиқча қўл меҳнати сарфланиб, ҳосил таннархи ошишига олиб келади.

Маълумки, республикамизда пахта етиштириладиган майдонларнинг ярми шўрланган ерларни ташкил этади. Бундай ерларда экишдан олдин тупроқ етилиши билан полларнинг марзалари текисланиб, бороналаш ўтказилади, сўнгра зичлашиб қолган қатламини юмшатиш мақсадида 16—18 сантиметр чуқурликда, оғир тупроқларда даланинг узунасига ва кўндалангига, енгил тупроқларда эса фақат бир марта чизелланади. Бунда ОПУ—2,2 универсал культиватори ишлатилади. Тупроқнинг нами кўтарилмасдан бир йўла бороналаш ва мола бостириш керак.

Бир йиллик бегона ўтлар пайдо бўлса, у ҳолда бу далаларда чизеллаш ёки культивация ўтказиш мақсадга мувофиқдир. Бунда чизел ва культиватор иш органларининг чуқурлиги 12—16 сантиметрдан ошмаслиги керак. Охирги йилларда Андижон, Наманган, Тошкент, Қашқадарё, Сурхондарё, Жиззах ва бошқа вилоятларда ғўзани пуштага экиш кенг жорий қилинмоқда. Ҳар йили бу усул билан республикамиз бўйича 350—400 минг гектар майдонда чигит пуштага экилиб, юқори самарадорликка эришилмоқда. Бу усул билан экилган майдонларда чигит 5—7 кун ва ундан ҳам эртароқ, чигит суви бермасдан ундириб олиниб, ғўзанинг ривожланиши жадаллашиб, тўпланган кўсаклар эртароқ очилади ва пахта ҳосилдорлиги гектарига 4—6 центнерга ошади.

Пахта ҳосилдорлиги ва маҳсулот сифати кўп жиҳатдан уруғлик чигитнинг қай даражада тайёрланишига боғлиқ. Уруғлик чигит хўжаликларга навларни жойлаштириш режасига асосан давлат тайёрлов корхоналари томонидан тарқатилади. Олинаётган пайтда тайёрлов корхоналари томонидан хўжаликларга шу нав уруғнинг сифати, қандай экиш ва агротехника қоидаларига амал қилиниши ҳақидаги тафсилотномалар битилган ёрлиқ ҳам берилади. Бунда уруғликнинг унувчанлиги 1-синф бўйича 95—100 фоиз, 2-синф бўйича 90—95 фоиздан кам бўлмаслиги лозим.

Экиладиган чигитни намлаш табақалаш йўли билан ўтказилади. Экиш муддатига қараб, 1 тонна уруғни намлашга 300—600 литргача сув сарфланади. Тупроқдаги ҳарорат 12—14 даражадан юқори бўлмаган пайтда бир тонна чигитни намлашга 300 литр сув кифоя қилади. Экиш учун мақбул ёки бир мунча кечиккан муддатларда сув сарфи тоннасига 600 литрга етади. 1 тонна чигитни бир марта ёки бир неча марта намлашга ишлатиладиган сув меъёри 1—3 марта ўзгартирилиши мумкин. Турли муддатларда экиладиган чигитнинг намлангандан кейин димлаш муддати 12 соатдан ошмаслиги лозим. Чигит кечикиб экиладиган хўжаликларда эса уруғлик узоғи билан 18 соат мобайнида димланади.

Уруғликни намлашда бир кеча-кундузда қанча экилиши, далага олиб бориш, юклаш, тушириш вақтлари ҳам аниқ ҳисобга олиниши шарт. Шуни алоҳида таъкидлаш лозимки, уруғлик чигитни намлашда аралаштириш, тўла намланишини таъминлаш осон бўлиши учун бу тадбир бетонланган ёки асфальланган махсус майдонларда бажарилади. уруғлик оз миқдорда оқизиб қўйилган сувда ёғоч куракларлан фойдаланилган ҳолда шошилмасдан қориштирилади. Майдончадаги чигит талаб даражасида намлангач, бир жойга уюб, димлаш учун қолдирилади. Димлаш пайтида устки қатлами қуриб қолмаслиги учун сув сепилиб, намлаб турилади. Талаб даражасида димланган уруғлик чигит қопларга солиниб, махсус тайёрланган «2ПТС-4-793» трактор прицепларида экиш агрегатлари ишлаётган далаларга олиб борилади.

Чигитни 7—10 кунда экиб олиш жуда зарур. Бунда ўртача кунлик тупроқ ҳарорати 12—14 0С, намлиги 60—70 фоиз бўлиши лозим. Чигит экишнинг мақбул муддатлари қуйидагича: 25 март—10 апрель — Сурхондарё вилоятининг жанубий туманларида; 1—15 апрель — Сурхондарё вилоятининг шимолий туманлари, Қашқадарё вилояти Қарши дашти туманларида, Бухоро, Навоий, Наманган вилоятларида, Фарғона вилоятининг Қўқон гуруҳ туманларида; 5—20 апрель — Тошкент, Сирдарё, Жиззах, Андижон, Фарғона вилояти, Қашқадарё вилоятининг шимолий қисми; 10—25 апрель — Хоразм вилояти ва Қорақалпоғистон Республикасининг шимолий туманларида чигит экилади. Бу муддатлар баҳорда об-ҳавонинг келишига қараб 4—5 кун олдинга ёки кейинга сурилиш мумкин.

Чигит пленка остига экилаётган далалар ниҳоятда яхшилаб текисланиши зарур. Ҳаттоки ёнғоқдек кесак ҳам бўлмаслиги керак. Тош, ғўзапоя қолдиғи, бегона ўтдан тозаланади. Туксиз чигит қоидага биноан тайёрланади. Уруғлик чигит туки миқдори 0,3 фоиздан ва механик шикастланиш даражаси 6 фоиздан ошмаслиги муҳим. Гербицидлардан которан, прометрин сепилади. Гектарига 55 кг пленка сарфланади. Шуни ҳам унутмаслик лозимки, азотли ўғитларнинг 50 фоизи экиш билан бирга ерга солинади. Чигит пленка остига очиқ майдонга экилганга нисбатан 8—12 кун олдин экилади. Далаларда чигитни мақбул муддатларда экиш илмий тавсияларда кўрсатилгандек бажарилса, аксарият майдонларда тўлиқ ва бақувват кўчат олишга эришиш мумкин бўлади.

Ф. ҲАСАНОВА,
А. БАҲРОМОВ,
Ўзбекистон Пахтачилик илмий-тадқиқот институти бўлим мудирлари.

ШОҲИМАРДОН ОҲАНГЛАРИ

1998 йилнинг 7 июлидан 8 июлига ўтар кечаси тўсатдан келган кучли сув тошқини Шоҳимардон қишлоғига кўп талофат келтирганди. Президентимиз, ҳукуматимиз саъй-ҳаракати туфайли табиий офат оқибатлари тезда бартараф этилди.

«Шоҳимардон оҳанглари» номли туркум шеърларимни шул масканнинг ажойиб инсонлари ва гўзал табиатига бағишлайман.

СОДИҚ ЙЎЛДОШИМ

Сизиб чиқмоқдасан тоғнинг бағридан,
Кўҳна тарихимнинг гувоҳи бўлиб.
Отилиб чиқмоқда замин қаъридан,
Қалбингда ётган ул ғам-оҳинг тўлиб.
Тошган томчиларинг гўё камалак,
Қўнибди зарранга кўкдаги қуёш.
Сендан яралгандек, бу кўҳна фалак,
Руҳингда акс этар асрий бардош.
Томчилар мисоли уммоний туйғу,
Заррин учқунларинг бўлсин қўлдошим.
Қудратинг қалб узра қоладир мангу,
Эй, умрим йўлида содиқ йўлдошим.
Сенга нигоҳ солган ҳар ошиқ қалбнинг,
Кўнглида ажиб бир ҳислар уйғонар.
Музаффар қалбларнинг жонли рамзисан,
Дилимнинг ардоғи эй, Чакка Томар!

ЕТ КАМОЛИНГГА

Ўткир нигоҳимни қададим унга,
Тошдан-тошга сакраб бир-бирин қувлар.
Соҳил гулларига лаб чўзиб шунда,
Чўлп-чўлп ўпиб, қочар ўйноқи сувлар.
Яна бир илоҳий манзара, порлоқ
Туйғулар ёғилар ҳам ўнгу сўлдан.

Ёрдонсой неъмати сут каби оппоқ,
Шишадек тиниқ сув оқар Кўк Кўлдан.
Кўзимга илинган ҳодиса ажиб,
Табиат сиридай порлар турфа ранг.
Узоқдан икки сой қучоғин очиб,
Висол кўришгандек, қўшилар, қаранг!
Оҳ, нечун ўзингни тошга урасан,
Айтгин-чи, жонингда қасдинг борми ё?
Не сабаб, кўпириб шошиб юрасан,
Шу бахтли ўзанинг сенга торми ё?!
Эй, кўнгил қувончи, ет камолингга,
Экину боғларни этгил серҳосил.
Мафтункор, эй, гўшам, ҳур жамолингга,
Сойларинг монанддир сочдек заркокил.

ИСТИҚЛОЛ ЁҒДУСИ

Ватан осмонида ҳур Қуёш балқди,
Рўшнолик келтирди Истиқлол Тонги.
Озодликка чиқди, ўзбекнинг бахти,
Қайтадан уйғонди ўзбекнинг онги.
Қорачиқ сингари асраб илдизин,
Миллий қадриятлар кўтарди қадрин.
Аждодим пок руҳи кўтарди изн,
Барчасин Истиқлол ростлади қаддин.
Ғуруринг баланддир, тоғларинг каби,
Лекин камтарликка ўзингсан лойиқ.
Кўркамсан ажойиб боғларинг каби,
Елкангда соч каби жилғалар ёйиқ.
Ул эллик пайсалик ҳол янглиғ тошинг,
Ҳусну жамолингга жуда ярашиқ.
Меҳмондўст, меҳрибон кексаю ёшинг,
Гўзал фазилатли меҳнатга ошиқ.
Меҳмонинг иззатда хонадонингда,
Янада кўпайсин дўсту улфатинг.
Доимо тўй бўлсин ширин онингда,
Зийнатинг безасин одоб-иффатинг.
Бозоринг гавжумдир, тўла расталар,
Кўнгилда сайиллар завқ-шавқ яратур.
Нонвойлар тандирдан ширмон дасталар,
Иссиқ нон оламга хуш бўй таратур.
Аждодлар мероси қайтди элимга,
Шукрки, Ватаним тенглар ичра тенг.
Илҳом бердинг, ширин менинг дилимга,
Мўъжаз гўшагинам, бағринг дўстга кенг!
Гуркираб ёнмоқда зангори олов,
Тоғнинг бағридаги ҳур хонадонда.
Бахтимни кўз-кўзлаб пориллар лов-лов,
Истиқлол ёғдуси Шоҳимардонда.

Мирзажон ИСЛОМОВ.

Фасллар сулуви — баҳор далаларга файз киритиб табиатни яшил либосга буркамоқда. Борлиқ уйғониб, ажиб ҳис-туйғулар киши қалбини сирли жунбушга келтиради. Дошқозонларда кўкламнинг тансиқ таоми — сумалак қайнамоқда. Наврўз ана шундай жозиба билан кириб келди, юртимизга. Огаҳий номидаги Хоразм вилоят мусиқали драма театрининг бир гуруҳ раққослари (суратда) баҳор байрамини ўзларининг дилрабо рақслари билан кутиб олдилар.

Р. ЖУМАНИЁЗОВ (ЎзА) олган сурат.

КУТЛАЙМИЗ!

Муҳтарам Ғаффор Норматов!

Таваллуд топган кунингиз муносабати билан қариндош-уруғларингиз, дўсту қадрдонларингиз номидан йўлланаётган ушбу самимий табрикномани қабул этинг. Ушбу кутловларга опангиз Тургуной, ака-укаларингиз, Оққўрғон тумани Олимкент қўрғонидаги барча таниш-билишларингиз, қадрдонингиз Хусанбой Аввалов ҳам ўзларининг энг эзгу тилак-истакларини пайваста этишган.

Наврўзи олам шодиёналари ҳар бир қалбни шод-хуррам этаётган шу кунларда Сизни муборакбод этар эканмиз, сиҳат-саломатлик, узоқ умр тилаб, хонадонингизда доимо хурсандчилик бўлишини, қут-барака аримаслигини ният қилиб қоламиз.

«ОЛТИНСОЙ» ГУЗАРИ

«Олтинсой» хўжалиги Хатирчи тумани қирадирларида жойлашган. Шу Наврўз кунларида «Олтинсой» қишлоғида янги гузар фойдаланишга топширилди. Унда кутубхона, чойхона, новвойхона, сартарошхона, телевизор ва радио аппаратларини таъмирлаш устахонаси, пойафзал цехи, деҳқон бозори мавжуд. Муҳими шундаки, гузар ҳашар усули билан қурилди. Ҳозир туманда 25 та гўзар ишлаб турибди.

Ёрқул УМАР,
ЎзА мухбири.

АЯ КЎЗИДА ЁШ КЎРДИМ

Олия ая мана йигирма йилдирки, тўшакда ётибди. Фасллар ўзгаришини фақат дераза ойнаси орқали кузатади. Баъзан Олия ая ўрнидан даст туриб кетгиси, ҳамқишлоқларининг яхши-ёмон кунларида дардкаш ва суянгич бўлгиси келади. Афсус... бунинг ҳеч иложи йўқ. Чунки унинг оёқлари жонсиз, ўзига бўйсунмайди. Эртаю-кеч қимирламай шифтга термулиб ётиш ҳам азоб. Ҳар куни тонг отиб, оқшом чўмишини тўшакда ётиб кузатишга ҳам бардошли бир юрак керак. Агарда аянинг юраги бардошли ва метин иродали бўлмаганда эди, аллақачоноқ у тарки дунёликни бўйнига олиб қўйган бўларди.

Яқинда ҳаёт учун курашаётган 75 ёшли 1-гуруҳ ногирони Олия ая хонадонида бўлиб, суҳбатлашдик. Бу суҳбатдан мен ая ҳақида кўп нарсаларни билиб олдим.

Олия Сиддиқова Юқори Чирчиқ туманининг сўлим Кавардон қишлоғида туғилиб, вояга етган. 1941 йилнинг айни ёз палласида у Тошкентдаги педагогика билим юртида таҳсил оларди. Радио орқали уруш бошланганлиги ҳақидаги ноxуш хабарни эшитиб, юрак бағри ларзага тушиб кетди. Билим юрти раҳбарияти ўша куни ҳамма талабаларни уйга кетиши учун рухсат берди. Олия она қишлоғи Кавардонга етиб келганида ҳаммаёқ алғов-далғов бўлиб, кимлардир севикли ёрини яна кимлардир оталари ва ака-укаларини немис-фашист босқинчиларга қарши фронтга кузатишаётганди.

Қурол ушлашга қодир бўлган барча кишилар урушга отландилар. Қишлоқда эса фақат аёллар, кексалар ва ёш болалар қолди. Улар фронт орқасида туриб ака-укалари ва ёру-биродарлари учун кечаю-кундуз тинмай меҳнат қилишарди. Ана шулар орасида эндигина ўн етти баҳорни қаршилаган Олия ҳам бор эди. Қишлоқдаги «Меҳнат бирлик» жамоа хўжалигига ўша оловли йилларда Нажим ака Холмуҳаммедов раислик қиларди. Олия у билан маслаҳатлашиб хўжаликда «Хотин-қизлар» звеносини тузди. Звенога Холбинисо, Раҳима, Маҳбуба, Марҳамат, Ўғилби, Баҳринисо, Ўринбиби, Жамилахон сингари дугоналари аъзо бўлиб киришди, У бошчилигидаги звено ўша оғир йилларда пахтадан 45 центнердан «оқ олтин» ҳосили олишга эришишди. Олия Сиддиқова фронт орқасида кўрсатган жасоратлари учун медаль билан мукофотланди.

МЕҲР-ОҚИБАТ, САХОВАТГА ДАЪВАТ

1946 йилга келиб Олия опа ҳамқишлоғи Эрка ака Рўзибоев билан турмуш қурди. Умр деганлари бамисоли оқар дарё мисоли ўтаверар экан. Орадан ойлар ва йиллар ўтиб Олия опа Сиддиқова 11 нафар ўғил-қизларга она бўлди. У фарзандлар тарбияси билан бир қаторда жамоа хўжалиги даласида меҳнатини давом эттирди. Салкам 40 йил ипак қурти боқишдек машаққатли иш билан шуғулланиб, ўзи меҳнат қилган хўжаликка қанчадан-қанча манфаат келтирмади дейсиз.

Қишлоқ кишиларининг ташвишлари кўп: етти ёшдан етмиш ёшгача ғимирлагани-ғимирлаган. Бошқа иложи ҳам йўқ. Уйда бир этак бола. Ҳаммаси ейман-ичаман дейди. Баъзан эса бола-чақасининг ризқидан қийиб, топганини сандиққа йиғади. Ўғил уйлантиради, қиз чиқариб, суннат тўйлари қилишади. Шулар билан овора бўлиб унча-мунча дардларини дард демайди. Олия опа ҳам аҳён-аҳёнда оёқларида оғриқ пайдо бўлиб қолса, «Ҳеч қиси йўқ, бироз шамоллаган бўлса керак», — дея эртаю-кеч даладан бери келмай ишлаб юраверди.

Инсоннинг бошига кулфат тушса, у кетма-кет бўларкан. Олия опа оиласига ҳам ана шундай кулфатлар бирин-кетин кириб келди. Аввалига Алфия исмли суқсурдек қизи касалликка чалиниб, 13 ёшида вафот этди. Кўп ўтмай эса 27 ёшли Собиржон исмли ўғли авиахалокатга учраб, бу дунёдан эрта кўз юмди. Кетма-кет икки фарзандидан жудо бўлган Олия опа ҳам дардга чалиниб, тўшакка ётиб қолди. У тўшакда ётиб, ҳаёт учун курашаётганда умр йўлдоши Эрка ака ҳам фронтда орттирган жароҳатлари таъсиридан вафот этди.

Олия опага ёпишган касал унча-мунча дардлардан эмас экан. Фарзандлари Ҳакимжон, Зокиржон, Фозилжон ва Алижонлар шўрлик онани олиб бормаган шифохонаси қолмади. Аммо, малакали шифокорлар унинг оёқларига жон ато этишга ожизлик қилишди. Мана энди Олия ая йигирма йилдан бери Оллоҳдан дардига даво сўраб, умид билан яшамоқда.

Фақат меҳр-оқибат ва бир оғиз ширин сўз унга далда бўлмоқда. Олия ая хонадонига узоқ Чеченистондан узатиб келинган келини Марха Наибова ҳамиша қайнонаси олдида туну-кун парвона ва дардига дардкаш.

1994 йилнинг 6 Май Олия ая Сиддиқова ҳаётида ҳеч ўчмас из бўлиб қолди. Чунки ўша йили Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов фармонига асосан у «Шуҳрат» медали билан мукофотланди.

— Кейинги пайтларда мен каби кўнгли ярим инсонларга, уруш ва меҳнат фахрийларига юртбошимиз Ислом Каримов, ҳукуматимиз томонидан моддий ва маънавий кўмак берилмоқда. Бу фахрийлар кўнглини кўтармоқда. Уч-тўрт йил илгари менга яхши эътибор бериб туришганди...

Кейинги пайтда холимдан ҳеч ким хабар олмай қўйди. Оиламизда етишмовчиликлар бўлиб, моддий жиҳатдан қийналмоқдамиз. Оиламизга қишлоқ Фуқаролар йиғини томонидан моддий ёрдам беришса, яхши бўларди, — дейди Олия ая кўзларига ёш олиб.

Бошидан кўп савдоларни кечирган ая ёши ўтган сари касаллиги ҳам оғирлашиб бормоқда. Баъзан «Тез ёрдам»га сим қоқиш учун узоққа боришга тўғри келади, чунки яқин орада телефон йўқ. Улар хонадонида бир неча йиллар аввал ўз телефонлари бор эди. Афсус, ҳозир у ҳам ишламай қўйган.

Олия ая Сиддиқова сингари кексаларимизнинг фидокорона меҳнатларини унутмаслигимиз, тез-тез улар ҳолидан хабар олишимиз даркор. Иложи топилса, ая хонадонига телефон ўрнатиб беришса яхши бўларди. Олия ая билан хайрлашар эканман, унинг кўзига ёш олиб айтган гапларини меҳр-оқибатли, саховатли инсонлар, мутасадди кишилар эътиборига ҳавола қилишга жазм этдим...

Латифжон МАНСУРОВ.

ТИЛСИМОТГА ТЎЛА ТАБИАТ

ҒАРОЙИБ ГИЁҲ

Ёввойи ҳолда ўсадиган бўзкампир деб аталувчи бута нодир ўсимликлардан саналади. Гап шундаки, у Ўрта Осиёда биргина Қирғизистоннинг Норин водийсидаги Тошкўмир шаҳрида ўсади. Ўсимликнинг бу жойдаги табиий заҳираси 5 тоннага яқин.

Бўзкампир Қирғизистон «Қизил китоби»га киритилган. Унинг таркибида нафас марказини қўзғатиш учун ишлатиладиган цитизин алкалоиди бор. Бу ўсимлик ишқори асосида заҳарли таъсири кучсиз ҳамда оғриқсизлантирувчи хусусиятга эга кимёвий бирикма олинади.

Ҳозирги вақтда цитизин афсонак деб аталадиган гиёҳдан олинади. Бироқ бўзкампир ўсимлиги таркибида алкалоид афсонакникига қараганда қарийб икки баравар ортиқ. Бундан ташқари, афсонак гиёҳидан алкалоидлар ажратиб олиш усули бўзкампирникига нисбатан анча мураккаб.

НОЁБ ҚЎРИҚХОНАЛАР

ЮНЕСКОнинг «Инсон ва биосфера» дастури асосида 100 дан ортиқ мамлакатда ўн мингдан ортиқ олим ва мутахассис биосферавий қўриқхона тармоғини кенгайтириш йўриқномаси устида иш олиб бормоқда.

Энг катта биосферавий қўриқхона, бу 70 миллион гектар майдонни ташкил қилган Гренландия оролидир. Ер юзида кенг тарқалган биосферавий қўриқхоналарнинг ўртача катталиги эса 10-25 минг гектарга етади.

Биосферавий қўриқхоналарнинг умумий майдони 115 миллион гектарни ташкил қилади.

Дунёдаги 80 та мамлакатда турли тоифадаги уч мингдан ортиқ қўриқланаётган ҳудуд мавжуд бўлиб, уларнинг майдони 400 миллион гектардан иборат.

Дунё бўйича 62 мамлакатда 226 та биосферавий қўриқхона мавжуд. Кавказда, Ока дарёси бўйида, Марказий Қоратупроқда ҳам «Инсон ва биосфера» дастури асосида кузатишлар олиб борилмоқда.

А. АЛИЕВ тайёрлади.

Республика кўнгилли жисмоний соғломлаштириш ва спорт жамияти ҳузуридаги «Ёш нурчи» ёшлар ва ўсмирлар футбол клубининг думалоқ муҳри йўқолганлиги сабабли бекор қилинади.

ЭНГ ҚАДИМИЙ ВА НУФУЗЛИ

Тил инсониятга инъом этилган ноёб неъматдир. Президентимиз Ислом Каримов она тилининг буюк аҳамияти ҳақида сўзлаб, «У маънавият белгиси сифатида кишиларни бир-бирига яқинлаштиради», деб таъкидладилар.

Тилнинг куч-қудрати ҳақида бобокалонимиз ҳазрат Навоий ажойиб мулоҳазаларни ёзиб қолдирган:

«Одамий тил била сойир алвондин мумтоз бўлур ва ҳам анинг била сойир инсонга сарафроз бўлур. Тил мунча шараф била нутқнинг олатидур ва ҳам нутқдурки, агар нописант зоҳир бўлса, тилнинг офатидур; Айнул Куззод тил шарафидин Масиқгуфтор бўлди ва Ҳусайн Мансур тил суръатидин дорга сазовор».

Ер юзида 3000 га яқин миллат ва элат мавжуд бўлиб, уларнинг шунча тиллари бор. Туркий тиллар оиласидаги нуфузли тиллардан бири ўзбек тилидир. Ўзбек тили қадимий тарихга эга. Она-Ватанимиздан ташқарида чет мамлакатларда ҳам камида йигирма миллион киши ўзбек тилини она тилим деб ҳисоблайди. Улар Ўзбекистондай она-Ватани ва давлат тили билан фахрланиб юрадилар. Жумладан Саудия Арабистонида 700 минг атрофида, Афғонистонда 3 миллионга яқин, АҚШда 4.000 га яқин ўзбеклар яшайдилар.

1989 йил 21 октябрда ўзбек тилига давлат мақоми берилди. Бу сана ҳар йили алоҳида байрам сифатида қайд этилиб, давлат тилининг устиворлигини амалда намойиш қилиб келмоқда. Давлат тили қонуни қабул қилинган вақт тарих саҳифасида муҳрланиб қолди. Халқимиз ўз давлат мустақиллигини қўлга киритди. Мустақилликни эълон қилар экан, юртбошимиз Ислом Каримов «Энди орқага қайтиш йўқ, мустақиллигимизни мустаҳкамлаймиз» деди.

Ҳаётдаги ўзгариш ва талаблар қонунларга ҳам баъзи ўзгариш ва қўшимчалар киритиб боришни талаб этади. Бу давлат тили қонунига ҳам тегишлидир. Чунки 1989 йилда қабул қилинган қонун «Ўзбекистон ССРнинг давлат тили ҳақида» деб номланган эди. Орадан беш йилча вақт ўтди. Шу вақтда мустақиллик эълон қилинди. Мустақил давлатнинг демократик Конституцияси қабул қилинди. Буларнинг барчаси давлат тили қонунига ўзгартиришлар киритиш, қўшимчалар қўшишни тақозо эта бошлади. Янгиланган давлат тили қонуни «Ўзбекистон Республикасининг давлат тили ҳақида» деб аталди. Қонун моддалари қайта ишланиб, ихчам ҳолга келтирилди ва 30 моддадан 24 моддага камайтирилди. Давлат тили қонунининг ихчамлаштирилган ва ўзгартирилган янги таҳрири 1995 йил 29 декабрдан тўла кучга кирди. Фақат 9-10 моддалар талабига мувофиқ 2005 йил 1 сентябргача; яъни лотин ёзувига тўла ўтилишига қадар иш юритиш давлат тилида олиб борилиб, зарур бўлганда, бошқа тилларга таржима қилинади. Халқаро анжуманлар, йиғинлар иштирокчиларнинг хоҳишига кўра, шу муддатгача бошқа тилларда ҳам олиб борилиши мумкин. Қўшма корхоналарда иш юритиш икки тилда, яъни давлат тилида ва чет тилида олиб борилади.

Давлат тили қонунини рўёбга чиқаришни кучайтириш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси 1996 йил 10 сентябрдаги 311-қарорини қабул қилди. Шундан сўнг Тошкент, Наманган, Хоразм ва Қорақалпоғистон Республикаси ва бошқа вилоятларда давлат тили қонунининг ижроси ўрганилди ва таҳлил этилиб, кенг муҳокама қилинди ва тегишли қарорлар қабул қилинди. Буларнинг аҳамияти катта бўлмоқда. Ҳукумат қарорига асосан барча муассаса, ташкилотлар ва корхоналарда муҳрлар, тамғалар, иш қоғозлари, матнлар фақат давлат тилида, лотин ёзувида ёзилади. Маданий марказлар ва қўшма корхоналарда икки тилда ёзув бўлади.

Ўзбекистон Республикасининг маъмурий-ҳудудий бирликлари, майдонлари, кўчалари, географик номларининг номланиши ягона давлат тилида ёзилади. Барча пештоқ ёзувлари ҳам давлат тилида битилади.

Фуқароларга давлат тилини ўқитиш бепул, яъни ўзи ишлаб турган муассаса, корхона ва идоралар томонидан амалга оширилади. Ўқиш ишлари эса махсус диплом ва гувоҳномали ходимлари бўлган махсус марказлар томонидан амалга оширилади. Пул ишлаш мақсадини кўзлайдиган хусусий фирмаларнинг давлат тилини ўқитишга ҳуқуқи йўқ.

Шаҳарлар ва қишлоқлар кўчалари ҳамда майдонларидаги лавҳалар, чет тиллардаги ёзувларнинг кўпайиб бораётганлигини оқлаб бўлмайди. Масалан, Самарқанд шаҳрини кузатилса, «Америка, встречай меня», «Самаркандский сельскохозяйственний институт», «Парикмахерская» каби ёзувларга кўзингиз тушади. Буни қандай баҳолаш мумкин?

Маънавият

Чет тилларини ўқитиш ҳақида бир неча сўз айтмоқ лозим. Ёш бола боғчада ҳам, бошланғич синфда ҳам фақат она тилида таълим-тарбия олиши ҳар жиҳатдан фойдалидир. Чунки аввал она тилини, она-Ватаннинг табиийлигини ўзлаштириб олса, сўнгра бошқа фанларни ўзлаштириб олишга ҳам йўл очилади.

Умумтаълим мактаблар дарсликларидаги ўқув маълумотлари ҳам кўп ҳолларда эскича ҳолда берилиб келинмоқда. Масалан, 1995 йилда нашр этилган турли дарслик ва қўлланмаларда ҳам собиқ шўролар даври унсурлари кўзга ташланиб туради. Жумладан, «Она тили» (10—11-синфлар учун дарслик) дарслигини олиб кўрайлик. Унда ҳозирги пайтда ҳам ё, е, я, ю товуш бирикмаларини ёллашган унлилар» (13-бет) деб тушунтирилиши кулгили ҳолдир. Хўш, рус тилининг таъсирида ўзбек миллий тилида «ф» ундоши пайдо бўлди (8-бет), рус-байналмилал атамалари (9-бет), паронимлар (18-бет), Ўрта Осиё (28-, 34- ва 115-бетлар), синоним, антоним (30-бет), неологизмлар (92-бет), автор, акт, абстракт, аренда (215-бет) кабилар ҳолатида ифодалаб бериш миллийликка, бевосита, дахлдорми ёки унинг аксими?

Сўнгги йилларда Тил жамияти ва Давлат атамашунослик қўмитаси, давлат ва жамоат ташкилотлари давлат қонунларини амалда ҳаётга тадбиқ этишда фаоллик кўрсатишлари шарт. Бу икки жамоа фаолиятида кескин ўзгариш ясаш, иш услубларини тубдан ўзгартириш давр талабидир. Қолаверса, бу соҳага тилшунослик институти қошидаги «Терминология бўлими»ни аллақачонлар «Давлат атамашунослик қўмитаси»га қўшиб юбориш керак эди. Бу хусусда бир неча бор таклифлар ҳам бўлган. Чунки уларнинг вазифаси ҳам умумий. Ана шундай қилинганда, Давлат тили атамаларини қўллашда ҳам умумийлик юзага келади, асосли тавсиялар берилиб борилган бўларди. Акс ҳолда, ҳозиргидек «маънодош» атама ўрнида «омоним», «шаклдош» ўрнида «синоним», зид маъноли ўрнида «антоним», «атама ўрнида» термин, «институт»ни «олийгоҳ», «талаба»ни «толиб», «товар»ни «мол», «қисса»ни «повесть» деб қўллашга чек қўйиларди.

Қонун юзасидан тузилган Давлат тили дастурида ўзбек тилининг кўп жилдли луғатини тузиш алоҳида ҳисобга олинган эди. Янгиланган Дастурда ҳам у ўз кучини тўла сақлаган. Агар, ҳар йили биттадан луғат тайёрлаб берилганда ҳам, ҳозиргача, камида луғатнинг 7—8 та жилди босмадан чиқарди. Демак, луғатчилик бўлимида нималардир етишмайди. Уни аниқлаш ва чора-тадбирлар кўриш зарурга ўхшайди.

Бизнингча, ташкилотчилик етишмаётир. Бу ишга нафақат тилчи, балки адабиётшунос ва адибларни ҳам жалб этиш фойдалидир. Абдулла Қодирийнинг луғат тузишда фаоллик кўрсатганликларини эслайлик.

Бизнингча, «Давлат атамашунослик қўмитаси», «Терминология бўлими» ва «Луғатчилик бўлими»нинг ҳар учаласини ягона илмий ташкилотга айлантириш фойдалидир. У ҳолда, ходимлар сони ҳам 50—60 тага етади. Ана шу идора қошида махсус нашриёт ташкил этишни ҳам ўйлаб кўриш мақсадга мувофиқдир. Атамалар луғатлари ҳам, бир жилдли ва кўп жилдли луғатлар ҳам ана шу идора орқали чиқарилаверади. Ана шундай қайта қуриш Давлат тили дастурининг бажарилиши учун ва Президентимизнинг тарихчи олимлар ва ижодкорлар вакиллари билан ўтказган мулоқоти талабларига тўла мос келади. Чунки илмий кучларни марказлаштириш ва аниқ раҳбарлик қилиш ўз самарасини бериши табиийдир.

Ўқув дастурларини ҳам, дарсликларни ҳам она тилимиз табиатидан келиб чиққан ҳолда яратиш давр талаби бўлиб қолмоқда. Худди шу ҳолда ўрта махсус ўқув юртлари, лицейлар ва коллежлар учун ҳам ўқув дастурлари ва дарсликлар яратиш мумкин. Чунки ўрта мактабми, ўрта махсус ўқув юртими, олий мактабми, уларга аниқ дастур ва дарслик бўлиши шарт. Биргина Давлат тили ва унинг ёзуви ҳақидаги қонунлар асосида дарсликлар борми? Масалан, талаблар даражасидаги «Ўзбек тили», «Ўзбек тили ва адабиёти», «Нутқ маданияти», «Ўзбек — лотин ёзуви» каби дарсликлар яратилдими? Ҳозирча фақат айрим ўқув-услубий қўлланмаларгина учрайди, холос.

Шундай қилиб, «Ўзбекистон Республикасининг давлат тили ҳақида»ги қонуннинг янги таҳририни ўрганиш, уни мукаммал эгаллаб олиш ҳамма учун зарур. Чунки муайян бир давлатда яшаган киши ўша давлат тилини билмаслиги мумкин эмас. Бунинг учун озгина меҳнат ва ўзбек тилига меҳр-муҳаббат талаб этилади.

Назар РАЖАБОВ,
профессор.

Бош муҳаррир вазифасини бажарувчи
Суннатилла САЙДАЛИЕВ

Таҳрир ҳайъати: Ислом БОБОЖОНОВ, Расулмат ХУСАНОВ, Маҳмуд МИРЗАЕВ, Эркул ЗИКРИЁЕВ, Баҳром НОСИРОВ, Олим АТАЕВ, Темур ҲОШИМОВ, Мансур СУЛТОНОВ, Жамшид САЙФУТДИНОВ, Пўлат КАЗИЕВ, Обиджон ҒОФУРОВ (масъул котиб), Шермат АЛЛАМОВ.

МУАССИСЛАР — Ўзбекистон Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, «Ўзпахтасаноатсотиш» уюшмаси, «Ўзмевасабзавотузумсаноат» холдинг компанияси, Агросаноат мажмуи ходимлари касаба уюшмаси Марказий Қўмитаси.

ҲОМИЙ: «Ўзқишлоқхўжаликтаъминоттузатиш» давлат-ширкат қўмитаси

«Қишлоқ ҳаёти» — «Қишлоқ ҳақиқати» газетасининг вориси

МАНЗИЛИМИЗ:
700083, ТОШКЕНТ, МАТБУОТЧИЛАР КЎЧАСИ, 32

ТЕЛЕФОНЛАР, Муҳаррир ўринбосари —1-33-44-43, 1-33-16-27. Масъул котиб — 1-33-09-93. Деҳқончилик бўлими —1-36-54-51. Ижтимоий ҳаёт ва адолат бўлими — 1-36-56-30, Иқтисодиёт, тадбиркорлик ва чорвачилик бўлими 1-36-54-51. Маданият, адабиёт ва санъат бўлими —1-36-56-36. Ахборот ва спорт бўлими — 1-36-56-25. Шикоят ва хатлар бўлими — 1-36-54-52.

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй.

Рўйхатдан ўтиш тартиб рақами 00006. Буюртма Г— 0181, ҳажми 2 босма табоқ. Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-2. Босишга топшириш вақти 21.00. Босишга топширилди 20.00

1 2 3 3 4 6.